

Väkivaltaisen käytöksen varhainen tunnistus ja puuttuminen kouluissa

Opas Helsingin Saksalaiselle koululle

Laura Oksanen

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma, SXH22K2

Opinnäytetyö

3.11.2024

Tiivistelmä

Tekijä(t):	Laura Oksanen
Otsikko:	Väkivaltaisen käytöksen varhainen tunnistus ja puuttuminen kouluissa. Opas Helsingin Saksalaiselle koululle
Sivumäärä:	29 sivua + 1 liitettä
Aika:	12.4.2024
Tutkinto:	Sosionomi
Tutkinto-ohjelma:	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Ohjaaja(t):	Lehtori Leena Korhonen ja Tuntiopettaja Markus Neuvonen

Opinnäytetyön aiheena oli väkivaltaisen käytöksen varhainen tunnistaminen ja siihen puuttuminen koulu yhteisössä, erityisesti Helsingin Saksalaisessa koulussa. Työn taustalla oli kasvava huoli koulussa esiintyvistä väkivallasta ja sen vaikutuksista oppilaiden hyvinvointiin ja oppimisympäristön turvallisuuteen. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää opas, joka tukee koulun henkilöstöä väkivaltaisen käyttäytymisen ennaltaehkäisyssä ja siihen puuttumisessa varhaisessa vaiheessa. Työ toteutettiin yhteistyössä Helsingin Saksalaisen koulun kanssa.

Opinnäytetyön tietoperusta koostui kansallisista ja kansainvälisistä tutkimuksista, jotka käsittelivät väkivaltaista käyttäytymistä ja sen ennaltaehkäisyä koulu ympäristössä. Menetelmällisesti työssä käytettiin kirjallisuuskatsausta ja vertailevaa tutkimusta, joiden avulla tarkasteltiin eri koulujen käytäntöjä ja strategioita väkivaltaisen käytöksen tunnistamisessa. Aineistona hyödynnettiin tutkimusartikkeleita ja raportteja.

Opinnäytetyön tuloksena syntyi opas, joka sisältää käytännönläheisiä ohjeita väkivaltaisen käyttäytymisen tunnistamiseen ja puuttumiseen. Oppaan odotetaan tukevan koulun henkilökuntaa heidän päivittäisessä työssään ja edistävän turvallisempaa koulu ympäristöä. Johtopäätöksissä korostettiin varhaisen puuttumisen merkitystä väkivallan ennaltaehkäisyssä ja oppilashuollon moniammatillisen yhteistyön tärkeyttä. Oppaan käyttöä ja sen vaikutuksia koulun arjessa tulisi jatkossa seurata ja kehittää, jotta sen tehokkuutta voidaan arvioida ja tarvittaessa parantaa.

Avainsanat: kouluväkivalta, aggressiokasvatus, ennaltaehkäisy, koulusosionomi

Tämän opinnäytetyön alkuperä on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

Abstract

Author: Laura Oksanen
Title: Early identification and intervention of violent behaviour in schools. A guide for the German School in Helsinki
Number of Pages: 29 pages + 1 appendix
Date: 12 April 2024

Degree: Bachelor of Social Services
Degree Programme: Degree Programme in Social Services
Instructors: Leena Korhonen, Senior Lecturer
Markus Neuvonen, Part-time Lecturer

The topic of the thesis was early identification of and intervention in violent behaviour in the school community, especially in the German School in Helsinki. The work was motivated by growing concerns about violence in schools and its impact on the well-being of students and the safety of the learning environment.

The aim of the thesis was to develop a guide to support school staff in the prevention and early intervention in violent behaviour. The work was carried out in cooperation with the German School in Helsinki.

The knowledge base of the thesis consisted of national and international studies on violent behaviour and its prevention in the school environment. Methodologically, the thesis used a literature review and comparative research to examine the practices and strategies of different schools in identifying violent behaviour. Research articles and reports were used as data.

As a result of the thesis, a guide was created that contains practical instructions on how to identify and intervene in violent behaviour. The guide is expected to support school staff in their daily work and contribute to a safer school environment. The conclusions emphasise the importance of early intervention in the prevention of violence and the importance of multi-professional cooperation in student welfare. The use of the guide and its impact on everyday school life should be monitored and developed in the future, so that its effectiveness can be evaluated and improved where necessary.

Keywords: school violence, aggression education, prevention, school social work

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Opinnäytetyön tausta ja tarkoitus	8
3	Koulujärjestelmän haasteet ja mahdollisuudet väkivallan puuttumiseen	9
3.1	Väkivaltaisen käytöksen riskitekijät	9
3.2	Kouluväkivalta	12
3.3	Väkivaltaan puuttumisen keinot kouluissa: Kansainväliset mallit ja menetelmät	15
3.4	Koulusosionomin rooli kouluväkivallan ehkäisyssä	18
3.5	Väkivallan psyykkiset vaikutukset lapsiin ja nuoriin	19
4	Opinnäytetyön toteutus	20
5	Tulokset	25
5.1	Ennaltaehkäisevätyö	26
5.2	Vuorovaikutustaidot	27
5.3	Kriisinhallintatekniikat	28
5.4	Koko kouluyhteisön hyvinvoinnin merkitys	28
6	Johtopäätökset	29
7	Pohdinta	33
	Lähteet	36
	Liitteet	
	Väkivaltaisen käytöksen varhaisen tunnistamisen ja puuttumisen opas suomeksi ja saksaksi	

1 Johdanto

Jokaisella oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön (Perusopetuslaki 628/1998 § 29). Kuitenkin vuoden 2023 Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) koulu-terveyskyselyn tulokset osoittavat, että osa oppilaista kokee fyysistä uhkaa kouluissa. Poikien kokemukset fyysisestä uhasta olivat yleisempiä kuin tyttöjen vastaavat kokemukset. Erityisesti 8. ja 9. luokan oppilaat raportoivat useammin fyysisen uhan kokemuksista verrattuna 4. ja 5. luokan oppilaisiin. (THL 2023.) Lapset ja nuoret viettävät suurimman osan päivästänsä koulussa, missä he rakentavat ystävyssuhteita ja toimivat erilaisissa ryhmissä. Onkin luonnollista, että samalla syntyy myös konflikteja. Konfliktit itsessään eivät välttämättä ole aggressiivisia, mutta niihin voi liittyä aggressiota. (Turkka & Saarholm 2021: 62–63.) Tietoisuus lasten ja nuorten aggressiosta on lisääntynyt. Aggressio ja myös aggressio-ongelmat ovat varsin yleisiä lapsuudessa ja nuoruudessa. Kuitenkin aggressio ei tarkoita suoraan myös väkivaltaa ja nämä onkin hyvä erottaa toisistaan. Aggressio on taipumus toimia vihamielisesti tai hyökkäävästi, kun taas väkivaltaisuus on fyysistä tai henkistä vahinkoa tai uhkaa aiheuttavaa toimintaa. Aggressio voi ilmetä monin eri tavoin, kuten sanallisena kiistelynä tai ärsyyntymisenä. Väkivaltaisuus on konkreettista toimintaa, kuten lyömistä tai uhkaavia eleitä. Aggressio voi olla osa inhimillistä käyttäytymistä, kun taas väkivaltaisuus ylittää usein hyväksyttävän käytöksen rajat. (Koskinen & Riihonen 2020: 11–14.)

Opinnäytetyön tarkoitus on tuottaa opas Helsingin Saksalaiselle koululle, jonka avulla voidaan tunnistaa varhaisessa vaiheessa aggressiivisuusoireita ja puuttua niihin oikealla tavalla, ennen kuin väkivaltaa syntyy. Oppaalla halutaan ennaltaehkäistä väkivaltaa, mutta myös tarjota tietoa aggressiokasvatuksesta. Oppaan tavoite on toimia yleisenä työkaluna, jota voi hyödyntää kaikki koulussa työtä tekevät. Parhaassa tapauksessa opinnäytetyötä voi hyödyntää mallina muille kouluille, jotka haluavat kehittää omia toimintamallejaan aggression tunnistamisessa ja siihen puuttumisessa. Idea aiheeseen tuli yhteistyökumppanilta ollessani työsuhteessa Helsingin Saksalaisessa koulussa. Työskentelen koulusosionomina ja tämä rooli on antanut minulle arvokasta näkökulmaa aggression hallintaan kouluyhteisössä. Työsuhde tulee jatkumaan opinnäytetyötä tehdessä. Opinnäytetyössäni olen hyödyntänyt kahta keskeistä tutkimusmenetelmää: kirjallisuuskatsausta ja vertailevaa tutkimusta. Kirjallisuuskatsauksen avulla olen kerännyt laajan teoreettisen pohjan väkivaltaisen käytöksen varhaisen tunnistamisen ja puuttumisen tutkimuksista eri koulukonteksteissa. Tämä on mahdollistanut aiempien

tutkimusten ja käytäntöjen kriittisen tarkastelun sekä toiminut pohjana vertailevalle tutkimukselle. Vertailevassa tutkimuksessa olen tarkastellut eri koulujen ja koulujärjestelmien käytäntöjä, mikä on auttanut tunnistamaan tehokkaimmat menetelmät ja strategiat väkivaltaisen käytöksen varhaisessa tunnistamisessa ja interventioissa eri kulttuurisissa ja opetuksellisissa ympäristöissä.

Helsingin Saksalainen koulu on yksityinen koulu, joka keskittyy sekä saksan että suomen kieliin ja kulttuureihin. Koulun opetussuunnitelma yhdistää saksalaisen gymnasiumin ja suomalaisen peruskoulun tavoitteet ja sisällöt. Opetuksessa painotetaan saksan kielen ohella muita kieliä, matematiikkaa, luonnontieteitä ja musiikkia. Helsingin Saksalaiseen kouluun kuuluu peruskoulun lisäksi myös lukio. Koulussa on tarjolla kaksi opetuslinjaa: saksalainen ja suomalais-saksalainen. Koulun oppilasmäärä on noin 700 oppilasta, joista noin 80 % on suomenkielisiä. (Deutsche Schule Helsinki.) Helsingin Saksalainen koulu on erinomainen kohde väkivaltaisen käytöksen ennaltaehkäisyn oppaalle, sillä sen monikulttuurinen ja kaksikielinen oppimisympäristö asettaa erityisiä haasteita ja mahdollisuuksia käyttäytymisen hallintaan. Koulussa yhdistyvät sekä suomalainen että saksalainen koulutusjärjestelmä ja sen oppilaat edustavat laajaa kulttuurista kirjoa. Tämä tekee kouluympäristöstä erityisen otollisen oppaan soveltamiseen, sillä erilaiset kulttuuritaustat ja vuorovaikutustavat voivat vaikuttaa konfliktien syntyyn ja ratkaisutapoihin. Koulun erityispiirteenä on kansainvälinen ilmapiiri, joka vaatii sensitiivistä lähestymistapaa niin oppilailta kuin henkilökunnaltakin. (Deutsche Schule Helsinki.)

Koulusosionomi toimii ensisijaisesti matalan kynnyksen tukena. Hän on paikalla päivittäin, mikä tekee nuorille helpoksi lähestyä häntä myös pienissä asioissa. Nuoret usein tarvitsevat aikuista, jolta kysyä neuvoa, olipa kyse koulutehtävistä tai henkilökohtaisista asioista. Koulusosionomi ohjaa nuoria löytämään tarvittavaa apua ja neuvoo, mistä he voivat sitä saada. Hän toimii sosiaalialan asiantuntijana opettajan rinnalla ja koulun moniammatillisessa tiimissä, yhteistyössä muiden lasten asioita hoitavien ammattilaisten kanssa. Koulusosionomin työ keskittyy ennaltaehkäisevään työhön koulussa ja perheissä, mikä voi auttaa välttämään lastensuojelun raskaimpia toimia. Hänen ohjauksessaan lapset voivat oppia turvallisessa ympäristössä tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Lisäksi koulusosionomi voi vahvistaa kouluyhteisön yhteenkuuluvuutta. Hän on osa oppilashuoltoryhmää, tuoden mukanaan näkemyksiä luokasta tai oppilaasta ja mahdollisesti tämän perheestä. Koulusosionomi voi tunnistaa apua tarvitsevat oppilaat ajoissa,

ennen kuin tilanne vaatii vakavampia toimenpiteitä. Hän tuo arvokasta sosiaalialan osaamista koulun moniammatilliseen tiimiin. (Kettunen 2018.)

2 Opinnäytetyön tausta ja tarkoitus

Tämän opinnäytetyön taustalla on kasvava huoli koulumaailmassa ilmenevästä väkivaltaista ja sen vaikutuksista oppilaiden hyvinvointiin ja oppimisympäristön turvallisuuteen. Nykyisin tunnustetaan entistä vahvemmin tarve kehittää menetelmiä väkivaltaisen käyttäytymisen varhaiseen tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen. Työ vastaa tähän tarpeeseen yhdistämällä teoreettista tutkimusta ja käytännön ohjeita, jotka sopivat Helsingin Saksalaisen koulun monikulttuuriseen ja kaksikieliseen ympäristöön. Oppaan odotetaan tuovan selkeitä toimintamalleja kouluhenkilökunnan käyttöön ja parantavan koulu yhteisön turvallisuutta.

Opinnäytetyössä on hyödynnetty kirjallisuuskatsausta ja vertailevaa tutkimusta, joiden avulla luotiin teoreettinen perusta väkivallan ehkäisyyn toimivimmille malleille ja käytännöille. Katsauksen avulla tarkasteltiin sekä kansallisia että kansainvälisiä tutkimuksia ja käytäntöjä, ja vertaileva tutkimus auttoi löytämään eri koulujärjestelmistä toimivia menetelmiä väkivaltaisen käytöksen tunnistamiseen ja ehkäisyyn. Nämä näkökulmat mahdollistivat ratkaisujen räätälöimisen Helsingin Saksalaisen koulun tarpeisiin sekä tukivat työssä tehtyjen suositusten tieteellistä perustaa.

Tietoperustan avulla olen tarkastellut tekijöitä, jotka altistavat lapsia ja nuoria väkivaltaiselle käyttäytymiselle. Näitä riskitekijöitä ovat esimerkiksi sosioekonominen tausta, kasvatukselliset haasteet, lapsen temperamentti ja tunnesäätelyn ongelmat. Vähemmän tunnettuja mutta tärkeitä väkivaltaisen käytöksen ennaltaehkäisyyn vaikuttavia tekijöitä ovat monikulttuuriset ja kielelliset erot, jotka voivat lisätä väärinymmärrysten riskiä ja vaikuttaa konflikteihin. Näitä on tärkeä tunnistaa varhaisessa vaiheessa, jotta tilanteisiin voidaan puuttua tehokkaasti jo ennen kärjistyksiä (Ellonen ym. 2022).

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset pureutuvat väkivaltaisen käytöksen ennaltaehkäisyyn sekä kouluhenkilöstön toimintamallien kehittämiseen. Keskeisiä tutkimuskysymyksiä ovat: Miten varhainen tunnistaminen voi tukea väkivallan ehkäisyä koulu yhteisössä? sekä Mitkä ovat toimivimpia malleja väkivaltaisen käyttäytymisen tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen Helsingin Saksalaisen koulun monikulttuurisessa ympäristössä? Näiden kysymysten avulla pyritään vastaamaan sekä koulu yhteisön tarpeisiin,

että löytämään myös laajempia ennaltaehkäisyn menetelmiä, jotka voivat toimia mallina muillekin kouluille.

3 Koulujärjestelmän haasteet ja mahdollisuudet väkivallan puuttumiseen

Lapsen aggressiivisuus on oire, ei sairaus. Se johtuu lapsen neurobiologisista, joskus perityistä ominaisuuksista, ongelmallisista vuorovaikutusmalleista, esimerkin kautta oppimisesta, kyvyttömyydestä selviytyä, haastavista temperamenttipiirteistä, virheellisistä uskomuksista ja ennakkoluuloista sekä lapsen tai nuoren saamasta tuen määrästä tai sen puutteesta sekä kasvatuksellisten tekijöiden vaikutuksista. Myös traumaattiset kokemukset ja stressi voivat vaikuttaa aggressiiviseen käyttäytymiseen. (Koskinen & Riihonen 2020: 15.) Väkivallan yleisyydelle on esitetty monia syitä, kuten väkivaltaa ihannoivaa kulttuuria ja väkivaltaa hyväksyvää kasvatusta. Kuitenkin on hyvä muistaa, että jokaisen kokemus väkivallan kohteena olemisesta tai sen tekijänä on erilainen. On myös tapauksia, joissa henkilö on elämänsä aikana kummassakin roolissa -niin väkivallan tekijänä kuin kohteena. Kierre on mahdollista katkaista, mutta prosessi vaatii aikaa ja turvallisten toisten tarjoamaa tukea. Turvallinen tuki tarkoittaa, että henkilöllä on ympärillään luotettavia ihmisiä, jotka tarjoavat emotionaalista turvallisuutta ja ymmärrystä. Kun kipu saa äänen ja todistajat, voi puhuminen katkaista ketjuja. (Matikka 2023: 58.)

3.1 Väkivaltaisen käytöksen riskitekijät

Lapsen ensimmäiset niin sanotut ”kiukkukohtaukset” ovat yleensä noin 1–1,5 vuoden paikkeilla. Yleensä 1-vuotiaasta lapsen fyysinen uhmakas käytös, kuten töniminen, potkiminen ja lyöminen lisääntyvät ja noin 3,5 vuoden kohdalla alkavat vähentyä. 2–3 vuoden ikäkautta kutsutaan uhmaiäksi lapsen käytöksen vuoksi. Yleisimmin uhmakkuutta ilmenee, kun lapsi vastustaa tai ei tottele. Uhmaiän taustalla onkin yleensä lapsen sosioemotionaalinen kehitysvaihe, jolloin lapsen itsetietoisuus lisääntyy. Hän ymmärtää olevansa erillinen huoltajastaan, joka pystyy tekemään asioita itse. Uhmaikä ei juurikaan ennakoisi sitä, että lapsi käyttäytyisi aggressiivisesti tulevaisuudessa. Yleensä uhmaiän jälkeistä voimakasta vihamielistä käytöstä kutsutaan aggressiiviseksi käytökseksi. (Ahonen & Pulkkinen & Ruopila 2023.) Sukhodolsky ym. 2016 kuvaa vihan ja suuttumuksen kokemisen noudattavan erilaisia kehitysvaiheita. Raivokohtaukset, joihin kuuluu itkemistä, tönimistä, lyömistä ja potkimista ovat yleisiä 1–4-vuotiailla lapsilla.

Kiukunpuuskien voimakkuus ja määrä yleensä vähenee iän myötä, vaikka tyyppillisesti kehittyvät lapset osoittavat edelleen ulkoisesti vihaa ja turhautumista. Raivokohtausten esiintymistiheys vähenee lasten ikääntyessä ja samalla kehittyvät tunteiden säätelytaidot ja sosiaalisesti sopivat tavat ilmaista vihaa.

Tutkimukset osoittavat, että lapsen luonne ja vanhempien sosiaalisuus vaikuttavat siihen, miten lapset käyttäytyvät. Vaikuttaisi siltä, että sekä lapsen oma persoonallisuus että vanhempien tapa kasvatata lasta vaikuttavat siihen, miten lapset käyttäytyvät ja miten he voivat tunnetasolla. Lisäksi temperamentin ja vanhemmuuden välillä on vastavuoroinen suhde, jossa kumpikin voi vaikuttaa ja olla toisen vaikutuksen kohteena, mikä voi mahdollisesti vahvistaa tai lieventää käyttäytymisongelmia. Vanhemmilla on kyky muokata lastensa temperamenttia ja heidän kykyään säädellä tunteita ja käyttäytymistä, jotka ovat ratkaisevia tekijöitä lapsen yleisen sopeutumisen kannalta. Vastavasti lapsen haastava temperamentti ja käyttäytymisongelmat saattavat vaikuttaa vanhemman lähestymistapaan vanhemmuuteen ja omaan henkiseen hyvinvointiin. Tutkimuksessa korostetaan myös, että lapsen temperamentti toimii välittäjänä vanhemmuuden ja lapsuuden aggression välillä. Erityisesti nuoremmilla lapsilla vanhempien kasvatustenetelmillä näyttää olevan suurempi merkitys. Niiden vaikutus lasten temperamenttiin, erityisesti kykyyn hallita negatiivisia tunteita ja itsehillintää, näyttää olevan tärkeämpää kuin suorat vaikutukset lapsuuden aggressiivisuuteen. (Carrasco & Delgado & Holgado-Tello 2020.)

Lasten ja nuorten käytöshäiriöt ovat monitahoisia ilmiöitä, joiden syntyyn vaikuttavat perimä, yksilölliset ominaisuudet ja ympäristötekijät yhdessä. Yksittäiset elementit eivät yksin selitä käytöshäiriöitä, vaan niiden taustalla vaikuttaa monenlaisia tekijöitä. Käytöshäiriöiden taustalla on geneettisiä, neurobiologisia ja temperamenttiin liittyviä elementtejä, samoin kuin sosiaalinen vuorovaikutus, vanhemmuus ja ympäristöön liittyvät tekijät. Alkoholinkäyttö raskauden aikana lisää käytöshäiriön riskiä lapsuudessa ja nuoruudessa. Lasten ja nuorten käytöshäiriöiden riski kasvaa, kun altistuminen tupakansavulle tapahtuu lapsuuden ja nuoruuden aikana. Tutkimukset osoittavat, että mitä enemmän biologinen äiti tupakoi raskauden aikana, sitä todennäköisemmin vanhemmat ja opettajat raportoivat käytösongelmista lapsen ollessa 4–10 vuotias. Tämä yhteys on havaittu sekä biologisia että adoptiolapsia koskevissa tutkimuksissa. Myös stressi ja ahdistuneisuus lisää lasten aggressiivisuuden ja käytöshäiriöiden riskiä. Useat raskaudenaikaiset riskitekijät yhtä aikaa lisäävät huomattavasti riskiä käytöshäiriöön tai ag-

gressiivisuuteen. (Aaronen 2018.) Vanhemmuuteen liittyviä riskitekijöitä on äidin masennus tai ahdistus, vanhempien kokema stressi, vanhempien keskinäiset konfliktit, väkivalta ja riitely sekä huoltajan rikollisuus ja päihteiden käyttö, riittämätön ohjaus ja valvonta, arvaamaton kurinpito, kritisointi ja turvaton kiintymyssuhde. Vanhemmuuden ja lapsen käytösongelmien välinen suhde on monimutkainen: riittämätön vanhemmuus voi lisätä käytösongelmien riskiä, mutta myös lapsen ongelmakäyttäytyminen voi vaikuttaa vanhemmuuteen. (Aaronen 2018.)

Kasvatustapa on tärkeä tekijä, joka vaikuttaa lasten fyysiseen ja henkiseen kehitykseen (Liu ym. 2022). Lasten taidot kehittyvät yhteistoiminnallisessa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Vanhempi, joka on sensitiivinen lapsensa hienovaraisille ja avoimille vihjeille, edistää innokasta ja halukasta asennetta lapsessa. Tämä dynamiikka luo hedelmällisen maaperän sille, että huoltaja oppii tuntemaan lapsen tarpeet ja motivoi lasta sitoutumaan oppimiseen sosiaalisessa ympäristössään. Vastavuoroisesti reagoiva asenne on tärkeä myös kurinpidollisessa kontekstissa; esimerkiksi vahva suhteellinen perusta huoltajan ja lapsen välillä voi johtaa siihen, että lapsi hyväksyy vanhempien vallan- ja kontrollitarjoukset sen sijaan, että tulkitseisi tällaiset teot vihamielisiksi tai uhkaaviksi ja reagoisi näihin vastustavasti. (Prime ym. 2023.) Liiallinen kuri ja ankara kasvatusta käsittää monenlaisia lapsiin kohdistuvia kielteisiä kasvatustapoja, kuten väkivaltaista käyttäytymistä, verbaalista aggressiota, joilla on kielteisiä vaikutuksia lapsiin. Sosiaalisen oppimisen teorian mukaan lapset omaksuvat vähitellen huoltajien tyyliä asenteita tai käyttäytymistä itseään tai muita kohtaan havainnoimalla ja jäljittelemällä, koska heillä ei ole rationaalista arviointikykyä ja muita viitteitä ja sisäistävät ne sitten omiksi asenteiksi ja käyttäytymiseksi ongelmien käsittelyssä. Empiirinen tutkimus on osoittanut myös, että ankaralle kasvatukselle altistuneilla henkilöillä on alhainen empatiakyky, halu manipuloida, negatiivinen itsetuntemus ja vihamielinen asenne yhteiskuntaa ja muita kohtaan. Heidän huoltaja-lapsi-suhteensa ja ihmissuhdetaitonsa ovat yleensä huonommat ja käyttäytymisongelmat, kuten aggressiivisuus ja lähisuhdeväkivalta ovat todennäköisempiä. (Liu ym. 2022.) Väkivaltaisesti käyttäytyvä lapsi voi herättää myös huoltajassa voimakkaita tunteita toimintakyvylleen. Tämä voi johtaa ankaruuteen tai kovempiin rangaistuksiin, mutta myös siihen, että aikuiset antavat helpommin periksi välttääkseen konfliktia lapsen kanssa. (Riihonen & Koskinen 2020: 25.)

Kiintymyssuhdeteoriassa myönteistä vanhemmuutta käsitettä voidaan luonnehtia sensitiivisyydellä, lämmöllä, hyväksymisellä ja hoivaamisella sekä lapsen aikomusten, ajatusten ja tunteiden huomioon ottamisella. Myönteinen vanhemmuus voidaan ymmärtää

kasvatustapana, jossa huoltajat reagoivat ripeästi ja vaihtelevasti vauvan tutkiviin ja kommunikatiivisiin toimiin ja laajentavat näin heidän yksilöllistä oppimistaan ihmissuh- teiden välisessä vuorovaikutuksessa. Myönteiselle vanhemmuudelle on siis ominaista sekä kognitiivisesti että affektiivisesti reagoiva käyttäytyminen. Lapsen siirtyessä toi- seen ikävuoteen heidän kognitiivinen, kielellinen ja fyysinen kehityksensä johtaa ag- gressiivisuuteen ja aktiiviseen vastustukseen vanhempien kontrollia vastaan. Tämän seurauksena positiiviseksi vanhemmuudeksi katsottava kasvatustapa laajenee siten, että siihen sisältyy asianmukainen rajojen asettaminen. Positiivinen vanhemmuus käyttäyty- minen vaihtelee siis kontekstin (esim. vuorovaikutus, kuten leikki; hierarkkinen vuoro- vaikutus, kuten opettaminen, suojeleminen tai rajojen asettaminen) ja/tai lapsen tarpei- den mukaan iän, hermoston kehityksen ja/tai temperamentti- ja käyttäytymispiirteiden perusteella. Näi- den myönteisten vanhemmuuskäyttäytymismallien taustalla on motivaatio ja kyky ottaa huomioon lapsen tunnetilat, kunnioittaa kohtuullisesti lapsen autonomian tarpeita ja luoda lämmin suhde. (Prime ym. 2023.)

3.2 Kouluväkivalta

Milloin konflikti muuttuu kiusaamiseksi? Kiusaamisen ja väkivallan erottaminen toisis- taan voi olla joskus vaikeaa. Kiusaamisen käsite on monimutkainen, ja siitä onkin käyty laajaa keskustelua sekä tehty tutkimuksia. Jotkut ehdottavatkin, että sen sijaan että pu- huttaisiin kiusaamisesta, olisi parempi puhua kouluväkivallasta. Lasten ja nuorten koh- taaman väkivallan tunnistaminen voi olla vaikeaa, erityisesti kun kyseessä on kiusaa- mista. On myös olemassa kiusaamista, joka ei täytä rikoksen määritelmää, mutta joka silti voi olla erittäin vahingollista sen kohteeksi joutuneelle, kuten esimerkiksi ryhmästä poissulkeminen. (Turkka & Saarholm 2021: 64–66.) Kouluväkivalta liittyy kouluympäris- tössä oleviin lapsiin ja se tapahtuu useimmiten koulun alueella, koulumatkalla tai kou- lun järjestämissä tapahtumissa. Kouluväkivallalle altistuvat lapset voidaan nähdä koulu- väkivallan uhrina, tekijänä tai todistajana. Kouluväkivalta voi koskettaa myös aikuisia tai vaikuttaa heihin (Miller 2023). Myös aikuiset voivat olla väkivallan tekijöinä kouluissa. Ugandassa oli tutkittu hyvän koulun työkalupaketin (Good School Toolkit) tehokkuutta kitkemään aikuisten käyttämää väkivaltaa oppilaisiin. Ohjelmassa keskitytään myönteis- en kouluympäristön luomiseen. Tarkoituksena on voimaannuttaa niin oppilaita kuin ai- kuisia ja parantaa kommunikaatiota sekä tukea positiivisessa vahvistamisessa. Työka- lupakettia käyttävissä kouluissa fyysinen ja henkinen väkivalta väheni merkittävästi. (Devries & Knight & Naker 2017.)

Lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa väkivaltaa voi olla vaikea tunnistaa, jos puhutaan kiusaamisesta. Kiusaaminen voi myös muuttua väkivallaksi, kun lapsi tai nuori ei ymmärrä tekojensa vakavuutta. Tietyillä nuorilla on suurempi alttius joutua ristiriitoihin, mikä voi johtaa myös koulukiusaamiseen. Erityisen haavoittuvassa asemassa ovat yksilöt, jotka ovat vammaisia, pakolaistaustaisia, kuuluvat vähemmistöryhmiin tai muuten erottuvat valtavirrasta. Kiusaajan tai kiusatuksi tulemisen ennustavia tekijöitä ovat muun muassa ADHD, sukupuoli (miehet ovat yliedustettuina), päihteiden käyttö ja alhainen itsehillintä. Kiusaajaksi tai kiusatuksi tulemista ehkäiseviä tekijöitä ovat puolestaan myönteinen asenne koulunkäyntiin, hyvät suhteet opettajiin ja luokkatovereihin sekä vanhempien vahva tuki ja hyvä kontrolli. (Turkka & Saarholm 2021: 64–66).

Kiusaaminen voi olla suoraa tai epäsuoraa. Tämä riippuu siitä, miten uhri kokee aggressiivisen käyttäytymisen. Suorana kiusaamisena voidaan pitää aggressiivista käyttäytymistä, joka tapahtuu uhrin läsnä ollessa, kun taas epäsuora kiusaaminen on aggressiivista käyttäytymistä, jota ei välitetä suoraan uhrille. Fyysisellä kiusaamisella tarkoitetaan tekijän fyysistä voimankäyttöä kohdetta kohtaan, johon kuuluu esimerkiksi lyöminen tai potkiminen. Sanallinen kiusaaminen on suullista tai kirjallista viestintää, joka aiheuttaa vahinkoa, kuten pilkkaamista tai sopimattomia seksuaalisia kommentteja. Teknologian kehittymisen myötä nettikiusaaminen on määritelty seuraavasti: Tietokoneiden, matkapuhelinten ja muiden elektronisten laitteiden avulla aiheutettu tahallinen ja toistuva vahingoittaminen. (Miller 2023). Rikosuhripäivystys kuvaa, kun kiusaaminen on toistuvaa, on kyse väkivallasta. Sanallinen loukkaaminen ja julkiset häpäisyt ovat yleisimpiä kiusaamisen muotoja, ja niihin liittyy usein systemaattista ryhmästä eristämistä ja ilkeiden huhujen levittämistä. Fyysinen väkivalta on yleisempää nuorempien oppilaiden keskuudessa kuin vanhempien. Vaikka nettikiusaaminen on harvinaisempaa perinteiseen kiusaamiseen verrattuna, lähes kaikki verkossa kiusatut oppilaat kohtaavat myös muita kiusaamisen muotoja. Siksi verkossa tapahtuva kiusaaminen voi olla merkki siitä, että lapsi tai nuori kokee kiusaamista myös muualla. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019: 236–246.)

Kouluväkivallan yhteiskunnallista käsitystä Suomessa muokkaavat kulttuuriset asenteet opetusta ja turvallisuutta kohtaan, tiedotusvälineiden uutisointi ja julkinen politiikka. Suomalainen yhteiskunta pitää kouluja yleensä turvallisina tiloina, ja väkivaltatapauksiin suhtaudutaan hyvin vakavasti. Kouluväkivaltaa koskevat tiedotusvälineiden uutisoinnit voivat vaikuttaa yleiseen käsitykseen, mikä johtaa usein tietoisuuden lisääntymi-

seen ja vaatimuksiin politiikan muuttamiseksi. Suomen hallitus ja oppilaitokset ovat reagoineet toimenpiteillä, kuten kiusaamisen vastaisilla ohjelmilla ja tiukemmilla turvallisuuskäytännöillä väkivallan riskien vähentämiseksi. Julkisessa keskustelussa korostetaan yhteisön osallistumisen ja ennaltaehkäisevien toimintamallien tärkeyttä, jotta koulujen turvallisuus säilyisi. Keskeiset havainnot osoittivat, että kouluissa, joissa oli vankat hyvinvoinnin edistämisstrategiat ja kannustava ympäristö oli väkivalta yleensä vähäisempää. Näihin strategioihin kuuluvat kattavat kiusaamisen vastaiset ohjelmat, mielen-terveyden tukemisen keinot sekä opettajien ja vanhempien aktiivinen osallistuminen. Tutkimuksessa todettiin, että kohdennetut hyvinvoinnin edistämistoimet ovat ratkaisevan tärkeitä kouluväkivallan vähentämisessä ja turvallisemman kouluympäristön edistämisessä. Tutkimuksessa korostettiin myös, että näitä strategioita on jatkuvasti arvioitava ja mukautettava, jotta voidaan vastata uusiin haasteisiin ja varmistaa niiden tehokkuus kouluväkivallan vähentämisessä. (Ellonen ym. 2022.)

Suomessa on luotu vankka lainsäädäntökehys kouluväkivallan torjumiseksi, jolla varmistetaan lasten suojeleminen ja hyvinvointi kouluympäristössä. Suomen lastensuojelulaissa ja muissa siihen liittyvissä laeissa säädetään kattavista toimenpiteistä lasten suojelemiseksi väkivallalta. Suomen rikoslaissa katsotaan nimenomaisesti, että kaikenlainen lapsiin kohdistuva väkivalta, myös ruumiillinen kuritus on pahoinpitely. Tämä oikeudellinen kanta korostaa nollatoleranssipolitiikkaa väkivaltaa kohtaan kouluissa ja muissa ympäristöissä. Kriminalisoimalla tällaiset teot rikoksiksi luodaan esimerkkiä, jossa lasten turvallisuus ja oikeudet asetetaan etusijalle. (Sosiaali- ja terveysministeriö.) Suomen sitoutuminen lastensuojeluun näkyy myös kansainvälisissä velvoitteissa ja kansallisissa toimintasuunnitelmissa. Maa noudattaa YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa esitettyjä periaatteita, josta tuli Suomessa laki vuonna 1991. Tämä yleissopimus velvoittaa Suomen hallitusta ryhtymään kaikkiin asianmukaisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin ja koulutuksellisiin toimenpiteisiin lasten suojelemiseksi kaikelta fyysiseltä tai henkiseltä väkivallalta. Lisäksi Suomen väkivallatonta lapsuutta koskevassa toimintasuunnitelmassa pyritään erityisesti ehkäisemään lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa koordinoitusti eri sidosryhmien, kuten vanhempien, kasvattajien ja poliittisten päättäjien toimilla. (Lastensuojelu.info.)

3.3 Väkivaltaan puuttumisen keinot kouluissa: Kansainväliset mallit ja menetelmät

Viime vuosikymmeninä on kehitetty ja otettu käyttöön lukuisia kansainvälisiä malleja ja menetelmiä, joiden tavoitteena on vähentää koulukiusaamista ja ehkäistä koulussa tapahtuvaa väkivaltaa. Tässä työssä esitellään kolme keskeistä lähestymistapaa: perinteiset kiusaamisen vastaiset ohjelmat, uhka-arviointimallit ja korjaavan oikeuden käytännöt. Näiden menetelmien valinta pohjautuu niiden eri tavoin lähestyviin tavoitteisiin ja toimintatapoihin. Perinteiset kiusaamisen vastaiset ohjelmat on osoitettu vähentävän kiusaamista ja uhriksi joutumista. Meta-analyyseistä on kuitenkin käynyt ilmi, että nämä ohjelmat vähentävät kiusaamista keskimäärin 15–20 prosenttia sekä uhriksi joutumisen määrää vähenee hieman. Tästä edistyksestä huolimatta näiden toimien tehokkuus on edelleen vaatimaton ja tulokset vaihtelevat huomattavasti sen mukaan, missä yhteydessä niitä sovelletaan. Tehokkuuden vaihtelu on erityisen voimakasta nuorten keskuudessa. Kiusaamisen, uhriksi joutumisen ja sosiaalisen aseman välinen monimutkainen suhde vaikeuttaa toimia entisestään. Kiusaamiskäyttäytyminen palkitaan usein lisäntyneellä suosiolla, minkä vuoksi sitä on vaikea estää perinteisillä kiusaamisen vastaisilla strategioilla. (Salmivalli & Laninga-Wijnen & Malamut & Garandeau 2021.) Väkivaltaista käytöstä on myös pyritty ennakoimaan tunnistamalla varoitusmerkkejä ja käyttämällä näitä riskioppilaiden havaitsemiseen. Nämä lähestymistavat olivat kuitenkin suurelta osin epäonnistuneita, koska varoitusmerkit soveltuivat laajasti moniin oppilaisiin, jotka eivät olleet väkivaltaisia. Ennustamisen rajallisuuden vuoksi Cornell 2020 kehottaa tutkimuksessaan keskittymään uhkien arviointiin. Tässä lähestymistavassa ei pyritä ennustamaan, kuka tekee väkivaltaisia tekoja, vaan sen sijaan keskitytään uhkien tunnistamiseen ja niihin reagoimiseen niiden ilmaantuessa. Uhka-analyysiryhmät, joihin kuuluu monialainen joukko kasvatus-, sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia, vastaavat uhkien tutkimisesta ja niiden vakavuuden arvioinnista. Keskeinen ero perinteisiin rangaistustoimenpiteisiin verrattuna on se, että uhka-arviointiryhmät keskittyvät auttamaan vaikeuksissa olevia oppilaita eikä vain rankaisemaan heitä. Tavoitteena on ehkäistä väkivaltaa puuttumalla taustalla oleviin haasteisiin. (Cornell 2020.)

Perinteisesti kouluissa on turvauduttu rangaistusluonteisiin lähestymistapoihin, kuten koulusta erottamiseen sekä koulusta poistamiseen. Näitä kutsutaan usein ”nollatoleranssipolitiikaksi”. Tutkimukset kuitenkin osoittavat, että nämä poissulkukäytännöt eivät ole ainoastaan tehottomia, vaan ne voivat myös pahentaa ongelmaa ja johtaa oppilai-

den epäsosiaalisempaan käyttäytymiseen. (Katic & Alba & Johnson 2020.) Nollatoleranssipolitiikka perustuu kurinpidolliseen poissulkemiseen, kun taas uhkien arvioinnissa voidaan käyttää hienovaraisempaa lähestymistapaa. Uhka-analyyysiryhmä kerää tietoa ja tämän perusteella tarjoaa neuvontaa tai konfliktiratkaisua tilanteen vakavuuden mukaan (Cornell 2020). Yksi nollatoleranssipolitiikan suurimmista ongelmista on, sen suhteeton vaikutus vähemmistöoppilaisiin, kertoo amerikkalainen tutkimus. Tummaihoiset ja latinalaisamerikkalaiset oppilaat joutuvat todennäköisemmin väliaikaiseen tai erottamiseen kuin valkoihoiset oppilaat, mikä entisestään vahvistaa koulutuksellista eriarvoisuutta. Restorative Justice Practices (RJ) eli korjaavan oikeuden käytännöt ovat saaneet huomiota vaihtoehtoisena lähestymistapana. RJ:ssä keskitytään vahingon korjaamiseen ja ihmissuhteiden palauttamiseen kuin tekijöiden rankaisemiseen, mikä tekee siitä kokonaisvaltaisemman ja osallistavamman koulurauhan muodon. (Katic ym. 2020.) Merkittävää on myös huomata, että kouluissa toteutettavat kiusaamisen vastaiset ohjelmat eivät ole yhtä tehokkaita teini-ikäisillä kuin nuoremmilla lapsilla. KiVa-kiusaamisen vastaisen ohjelman, joka on Suomessa laajalti toteutettu aloite, vaikutukset olivat heikoimmat 13–15-vuotiaiden oppilaiden keskuudessa. Nuoret vaikuttavat reagoivan näihin toimiin huonommin, mikä johtuu kehityksellisistä ja sosiaalisista tekijöistä. (Salmivalli ym. 2021.)

Lesterin & Cayleighin & Wardin tutkimuksessa 2017 vertailtiin maailman laajuisesti erilaisia väkivallan ehkäisyohjelmia. Katsauksessa todetaan, että kouluväkivallan ehkäisemiseen ei ole olemassa yhtä ainoaa ratkaisua. Koko koulun kattavat lähestymistavat, joissa yhdistyvät tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettaminen, henkilökunnan koulutus, perheiden sitoutuminen, vertaissovittelu sekä myönteinen kouluilmapiiri ovat kuitenkin johdonmukaisesti tehokkaita fyysisen väkivallan ja muiden koulussa esiintyvien aggressioiden vähentämisessä. Tutkimuksessa korostetaan, että koulujen on räätälöitävä lähestymistapansa yhteisönsä erityistarpeiden mukaan ja varmistettava kulttuurinen sensitiivisyys ja sopeutumiskyky. Jotta väkivallan ehkäisyohjelmat olisivat kestäviä ja tehokkaita pitkällä aikavälillä, niitä on lisäksi jatkuvasti arvioitava ja tuettava riittäville resursseilla. (Lester & Cayleigh & Ward 2017) Myös Cornellin kehittämä ja Virginian koulujen käyttämä VSTAG-mallin (Virginia Student Threat Assessment Guidelines) on saanut paljon huomiota toimivana lähestymistapana kouluväkivaltaan. Malli perustuu viisivaiheiseen prosessiin, joka alkaa määrittämällä, onko uhka ohimenevä (eli se on tehty hetken mielijohteesta ilman vahingoittamistarkoitusta) vai merkittävä (eli siihen liittyy selkeä suunnitelma ja aikomus aiheuttaa vahinkoa). Ohimenevien uhkausten osalta asia voidaan usein ratkaista keskustelemalla oppilaan kanssa, minkä jälkeen voidaan

aloittaa sovitteluprosessi, kuten anteeksipyyntö tai neuvonta. Vakavissa uhkauksissa tarvitaan enemmän toimenpiteitä, kuten suojoimenpiteitä mahdollisille uhreille ja uhkauksen tehneen oppilaan tarkempaa seurantaa. Virginian mallia on testattu laajasti ja useat tutkimukset ovat osoittaneet sen tehokkuuden kouluväkivallan vähentämisessä. Lisäksi kiusaaminen väheni ja oppilaat olivat halukkaampia ilmoittamaan väkivallan uhasta, koska he tiesivät, että koulu reagoisi oikeudenmukaisesti ja harkitusti. (Cornell 2020.)

Keskittymällä väkivallan uhkien taustalla oleviin syihin ja tarjoamalla tukea vaikeuksissa oleville oppilaille koulut voivat ehkäistä väkivaltaa tehokkaammin. Väkivallan uhkien arviointi parantaa koulujen turvallisuutta, vähentää koulusta poistamista sekä koulusta erottamista ja edistää myönteisempää kouluilmapiiriä. Jotta uhka-arviointi saavuttaisi täyden potentiaalinsa, koulujen on kuitenkin investoitava tarvittaviin resursseihin ja koulutukseen sen tehokkaan täytäntöönpanon varmistamiseksi. (Cornell 2020.) Vaikka kiusaamisen ehkäisemisessä on edistytty merkittävästi viime vuosikymmenen aikana, asettaa murrosikä erityisiä haasteita, jotka edellyttävät kohdennettuja toimia. Kiusaamisen ja sosiaalisen aseman välinen suhde sekä vertaispuolustuksen monimutkaisuus ja nykyisten ohjelmien rajoitukset viittaavat kaikki siihen, että tarvitaan enemmän kehityksikään sopivia ratkaisuja. Keskittymällä kiusaamiseen vaikuttavaan laajempaan sosiaaliseen dynamiikkaan yksittäisten tekijöiden sijasta, voidaan tulevaisuudessa vähentää kiusaamisen yleisyyttä kouluissa ja parantaa nuorten hyvinvointia. (Salmivalli ym. 2021.) Cornell kertoo artikkelissaan, että koulujen olisi luovuttava nollatoleranssin kaltaisista rankaisutoimista ja keskityttävä sen sijaan ennaltaehkäisyyn ja puuttumiseen. Tämä muutos tekisi kouluista turvallisempia. Artikkelissa kritisoidaan myös fyysisten turvatoimien, kuten metallinpaljastimien sekä luodinkestävien lasien lisääntyvää korostamista, sillä ne ovat kalliita eikä niiden ole osoitettu vähentävän väkivaltaa kouluissa. Sen sijaan suositellaan suurempia investointeja mielenterveyspalveluihin, kuten enemmän sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia, jotka voivat työskennellä suoraan oppilaiden kanssa ja puuttua heidän taustallansa oleviin tunne-elämän ja käyttäytymisen haasteisiin. (Cornell 2020.)

3.4 Koulusosionomin rooli kouluväkivallan ehkäisyssä

Kouluissa on opiskeluhoitoryhmä, jonka tehtäviin kuuluu muun muassa kiusaamisen ennaltaehkäisy ja hyvinvoinnin edistäminen. Tähän monialaiseen ryhmään voi kuulua myös koulusosionomi. Ryhmä suunnittelee, kehittää, toteuttaa ja arvioi koulun opiskeluhoitojen toimenpiteitä. Opiskeluhoitoryhmä kerää tietoa kouluyhteisön turvallisuudesta ja hyvinvoinnista, mukaan lukien kiusaamisen esiintyvyydestä eri lähteistä. Lisäksi se seuraa ja arvioi turvallisuuden ja hyvinvoinnin tilaa sekä yhteisöllisten hyvinvointitoimien vaikutusta. Ryhmä tiedottaa opiskeluhoitosta, kiusaamisen vastaisista suunnitelmista ja toimintatavoista oppilaille, huoltajille, koulun henkilökunnalle ja yhteistyökumppaneille. (Opetushallitus 2020: 50–51.) Koulusosionomi työssään edistää kouluyhteisön hyvinvointia ja tähän kuuluu myös väkivallan tunnistaminen sekä siihen puuttuminen. Sosiaalialan osaamisella on merkittävä rooli väkivaltaisuuden hoitamisessa. Hiiltolan ja Hautasen artikkelissa tutkitaan, miten sosiaalityö ja oikeusjärjestelmä Suomessa käsittelevät perheväkivaltaa. Tutkimuksessa tarkastellaan perheväkivallan historiallista taustaa Suomessa ja todetaan, miten yhteiskunnalliset asenteet ja oikeudelliset puitteet ovat kehittyneet ajan myötä. Siinä korostetaan sosiaalialan työntekijöiden ratkaisevaa roolia uhrien tukemisessa. (Hiiltola & Hautanen 2017.) Myös toisessa tutkimuksessa selvitettiin, miten suomalaiset sosiaali- ja terveysalan työntekijät hyödynnevät tunnetaitoja väkivallan ehkäisemiseksi työpaikoillaan. Näitä taitoja ovat muun muassa empatia, kärsivällisyys ja tehokas viestintä. Kyseisessä tutkimuksessa annetaan esimerkkejä siitä, miten näitä tunnetaitoja käytetään tosielämän skenaarioissa mahdollisesti väkivaltaisten tilanteiden de-eskaloimiseksi. Se osoittaa, miten ammattilaisten omaavat taidot ovat ratkaisevan tärkeitä luottamuksen ja yhteisymmärryksen rakentamisessa asiakkaiden kanssa, mikä voi johtaa myönteisempiin tuloksiin. (Virkki 2007.)

Sosiaaliala on keskeisessä roolissa väkivallan tunnistamisessa, siihen puuttumisessa, väkivaltaa koskevien palvelujen järjestämisessä sekä koordinoimisessa, että kuntouttavassa työssä. Sosiaalityö on yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointia tukevaa ja edistävää työtä ja osa tätä työtä voi olla myös inhimillisen kärsimyksen kohtaamista. Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) määrittelee, että lähisuhde- ja perheväkivalta tilanteissa tulee järjestää sosiaalipalveluja väkivallasta aiheutuvaan tuen tarpeeseen. Oikeanlaisen tuen tarjoamista edellyttää kuitenkin ilmiön tunnistamista, puheeksiottoa sekä vaikutusten ymmärtämistä. (Matikka 2023.)

3.5 Väkivallan psyykkiset vaikutukset lapsiin ja nuoriin

Kouluväkivallalla on merkittäviä psykososiaalisia vaikutuksia oppilaisiin, jotka vaikuttavat heidän mielenterveyteensä, akateemiseen suoritukseensa ja sosiaalisiin suhteisiinsa. Väkivallalle altistuminen joko uhreina, tekijöinä tai todistajina voi johtaa ahdistukseen, masennukseen ja traumaperäiseen stressiin. Nämä psykologiset vaikutukset voivat haitata opiskelijan kykyä keskittyä ja osallistua opetukseen, mikä voi vaikuttaa heidän opintomenestykseensä. Lisäksi kouluväkivaltaan liittyvä pelko ja trauma voivat häiritä oppilaiden sosiaalisia suhteita ja johtaa syrjäytymiseen. (Virtanen ym. 2009.)

Aggressiivisuus ja väkivalta ovat valitettavasti kaikkialle levinneitä ilmiöitä, joista aiheutuu huomattavia kustannuksia yhteiskunnallemme. Aggression ja väkivallan haitalliset vaikutukset näkyvät tiedotusvälineissä päivittäin. Aggressio, joka määritellään vihamieliseksi, vahingolliseksi tai tuhoisaksi käyttäytymiseksi sekä johtuu usein turhautumisesta voi olla kollektiivista tai yksilöllistä. (Siever 2008.) József Hallerin tutkimuksessa korostetaan, että vaikka aggressio voi olla luonnollista ja osa sopeutuvaa käyttäytymistä on myös olemassa haitallista aggressiota. Aggression pysyvät ja häiriintyneet muodot ilmenevät usein psykiatristen häiriöiden ja hermollisten toimintahäiriöiden yhteydessä, erityisesti prefrontaalisessa aivokuoressa ja amygdalassa. Klassiset aggressiomallit, kuten hypotalamuksen stimulaatio, resident-intruder-paradigma ja äidillinen suojeleuvaisto tarjoavat arvokasta tietoa aggression luonnollisista muodoista. Näissä malleissa käytetään tyypillisesti koe-eläimiä ja niissä tutkitaan alueellista sekä puolustuksellista aggressiota, jotka ovat evolutiivisesti välttämättömiä selviytymisen kannalta. Nämä luonnolliset aggressiomuodot eroavat kuitenkin psykiatriisiin häiriöihin liittyvästä patologisesta aggressiosta, minkä vuoksi on tarpeen tutkia epänormaaleja aggressiomalleja. Patologisella aggressiivisuudella tarkoitetaan aggression muotoa, joka ylittää hyväksyttävän käytöksen rajat ja on arvaamatonta sekä vaarallista. Toisin kuin toiminnallinen aggressio, joka on luonnollista ja eloonjäämisen kannalta tärkeää sopeutumiskäyttäytymistä. Patologinen aggressio liittyy psykiatriisiin häiriöihin ja hermoston toimintahäiriöihin. (Haller 2022.) Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia pyydetään usein arvioimaan yksilöllisen aggression patologisia muotoja, kuitenkin patologisen aggression ja väkivallan syitä ja hoitoa ymmärretään huonosti sekä sitä tutkitaan liian vähän. Vaikka ihmisten aggression taustalla on selvästi monia tekijöitä, kuten poliittisia, sosioekonomisia, kulttuurisia, lääketieteellisiä ja psykologisia tekijöitä on myös selvää, että

joillakin patologisen aggression muodoilla, kuten impulsiivisella aggressiolla (joka ilmenee emotionaalisen kiihtymyksen ja provokaation yhteydessä) on neurobiologinen perusta, jota vasta alamme ymmärtää. (Siever 2008.)

Aggressiivisuudella oireileva lapsi voi olla hänen oma käytöksensä traumatisoivaa ja ylipäättänsä haitallista. Väkivaltainen käytös voi johtaa siihen, että lapsella on vaikeuksia löytää kavereita, koska muut lapset saattavat pelätä kyseistä lasta. Myös leimaantumisen riski on korkeampi, kun lapsi ei pysty toimimaan sosiaalisten odotusten mukaisesti. Aikuiset saattavat pelätä lasta arvaamattoman käytöksensä vuoksi, tällä on myös vaikutusta lapsen käsitykseen itsestään. Lapsi voi nähdä itseään surkeana epäonnistujana tai pelottavana hirviönä, josta kukaan ei välitä. Kuitenkin väkivaltainen käytös voi saavuttaa myös valtaa ja aseman, joka voi viedä mennessään. Tällöin syntyy jonkinlainen lohtu siitä, että saa itselleen hyötyä, vaikka syviä merkittäviä ihmissuhteita ei synnyisikään. (Riihonen & Koskinen 2020: 27.) Myös kouluväkivallan uhriksi joutuminen lapsena voi aiheuttaa seuraamuksia aikuisena. Uhriksi joutuneet lapset ja nuoret on usein vaikea luottaa aikuisten tukeen, koska he kokevat, että aikuiset eivät kykene tehokkaasti ratkaisemaan näitä ongelmia (Salmivalli ym. 2021).

Turkka ja Saarholm kertovat teoksessaan Lasten ja nuorten konfliktit, että kiusaaminen ilmiönä jakaa joitakin samankaltaisuuksia lähisuhdeväkivallan kanssa. Lapsi tai nuori joutuu jatkuvasti paikkaan, jossa hänelle tutut ihmiset kohtelevat häntä kaltoin. Useimmat tutkimukset kertovatkin, että lähisuhdeväkivallan negatiiviset seuraukset kestävät pidempään, vaikka itse kaltoinkohtelu olisikin jo päättynyt. Kertaluontoisilla väkivaltakokemuksilla voi olla jo pidempiaikaisia terveysvaikutuksia. Henkisellä väkivallalla saattaa olla pysyvämpiä vaikutuksia kuin fyysisellä väkivallalla. Vaikutukset saattavat liittyä uhrin minuuteen ja persoonallisuuteen ja lähisuhdeväkivaltaa kohdanneet korostavatkin henkisen väkivallan merkitystä myös niissä tapauksissa, joihin liittyy fyysistä pahoinpitelyä. Henkinen väkivalta voi toimia myös psykososiaalisia oireita vahvistavana tekijänä, eikä niinkään niiden ainoana tai ensisijaisena aiheuttajana. (Siitala & Holma & Hallman-Keiskoski 2014.)

4 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyöni aineiston keräämisprosessi on ollut monivaiheinen ja huolellisesti suunniteltu, sillä aiheeni vaatii laajan ja monipuolisen lähestymistavan. Aineistonkeruun menetelmien valinnassa keskeisinä kriteereinä ovat olleet luotettavuus, ajantasaisuus ja

moninaisten näkökulmien huomioiminen. Työtä tehdessäni olen tutustunut moniin erilaisiin menetelmiin ja materiaaleihin, jotka ovat keskeisiä väkivallan ehkäisyssä ja kiusaamisen torjunnassa. Valitsemieni menetelmien käyttö perustuu niiden näyttöön perustuvaan tehokkuuteen ja kykyyn vastata nykyajan koulujen haasteisiin väkivallan ehkäisyssä. Valitsemani menetelmiä ovat mm. KiVa-kiusaamisen ehkäisykeinoon, uhka-arviointimallien ja korjaavan oikeuden käytäntö. KiVa-ohjelma on saanut laajaa huomiota ja tukea sen jälkeen, kun useat tutkimukset mm. Williford ym. 2011 ja Garandean ym. 2023 ovat osoittaneet sen merkittävän vaikutuksen kiusaamisen vähentämisessä. Ohjelma yhdistää ennaltaehkäisevät toimenpiteet ja reagointistrategiat, mikä auttaa oppilaita kehittämään sosiaalisia taitojaan ja vahvistamaan yhteisöllisyyttä.

Uhka-arviointimallit puolestaan tarjoavat kouluilla mahdollisuuden tunnistaa ja arvioida potentiaalisia väkivallan uhkia ennen niiden toteutumista. Tämä lähestymistapa keskittyy proaktiiviseen riskienhallintaan, mikä on erittäin tärkeää nykyisin, kun koulut kohtaavat yhä useammin väkivaltaan liittyviä haasteita. Esimerkiksi Virginia-yliopiston kehittämät Comprehensive School Threat Assessment Guidelines (CSTAG) tarjoavat kouluille järjestelmällisen lähestymistavan opiskelijoiden uhkien arvioimiseen. Nämä mallit ovat saaneet laajaa hyväksyntää ja niitä on käytetty menestyksekkäästi monissa kouluissa, mikä on johtanut merkittäviin parannuksiin koulun turvallisuudessa ja ilmapiirissä (University of Virginia 2018.) Korjaavan oikeuden käytännöt tarjoavat vaihtoehdoisen lähestymistavan konfliktien ratkaisemiseen. Ne painottavat vahingon korjaamista ja suhteiden palauttamista sen sijaan, että keskityttäisiin rangaistukseen. Tämä on erityisen tärkeää, sillä se auttaa oppilaita kehittämään empatiaa, vastuuntuntoa ja kykyä ratkaista ristiriitoja rauhanomaisesti. Tämän lisäksi olen perehtynyt Helsingin kaupungin kiusaamisen ja väkivallan vastaisiin suunnitelmiin ja torjuntamenetelmiin. Näitä on hyödynnetty aikaisemmin Helsingin Saksalaisessa koulussa, jonka vuoksi valitsin ne mukaan aineiston keruuseen.

Tavoitteenani on ollut saada mahdollisimman kattava kuva siitä, millaisia lähestymistapoja kouluissa käytetään väkivallan tunnistamiseen ja miten niihin puututaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Aineiston keräämisen ensimmäinen vaihe oli kirjallisuuskatsauksen tekeminen. Valitsin kirjallisuuskatsauksen menetelmäksi, koska se mahdollisti laajan teoreettisen taustan muodostamisen aiheesta ja tarjosi kokonaisvaltaisen kuvan alan aikaisemmista tutkimuksista sekä käytännön malleista. Kirjallisuuskatsauksen menetelmien valinnassa tärkeimpänä kriteerinä oli löytää tutkimuksia, jotka

käsittelivät väkivaltaisen käytöksen varhaista tunnistamista ja siihen puuttumista koulu-ympäristössä (Eklund ym. 2009). Tutkimukset valittiin huolellisesti siten, että ne edustavat monipuolisesti erilaisia lähestymistapoja, jotka sopivat Helsingin Saksalaisen koulun kontekstiin ja jotka tarjoavat laajan pohjan opinnäytetyön tavoitteiden saavuttamiseksi.

Tutkimuksia valittaessa keskityin sellaisiin lähteisiin, jotka tarjoavat käytännönläheisiä ja kulttuurisensitiivisiä ratkaisuja kouluväkivallan ennaltaehkäisyyn ja hallintaan monikulttuurisessa koulu yhteisössä. Keskeisimmät oppaaseen valitut tutkimukset on listattu alla olevaan taulukkoon. Taulukossa esitellään tutkimus sekä mikä on tutkimuksen lähestymistapa aiheeseen. Oppaaseen valitut tutkimukset, kuten Salmivallin ym. (2021) ja Cornellin (2020) tutkimukset, edustavat näyttöön perustuvia menetelmiä ja tarjoavat selkeää tukea varhaiseen tunnistamiseen sekä oppilaiden ja henkilökunnan väliseen yhteistyöhön. Näiden tutkimusten merkittävyys korostuu siinä, että ne perustuvat monimenetelmälliseen ja kokonaisvaltaiseen lähestymistapaan, jossa yhdistyvät sekä ennaltaehkäisy että puuttuminen. Esimerkiksi Cornellin uhka-arviointimalli tarjoaa monitahoisen mallin, joka voidaan sopeuttaa koulun omiin tarpeisiin, kun taas Salmivallin tutkimus KiVa-ohjelmasta korostaa koko koulu yhteisön osallistumista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä.

Valitut tutkimukset eivät ainoastaan anna vahvaa teoreettista pohjaa väkivaltaisen käytöksen varhaiseen tunnistamiseen, vaan ne myös tukevat oppaan tavoitetta tarjota käytännön työvälineitä. Tässä oppaassa nämä tutkimukset toimivat perustana menetelmille, joiden avulla voidaan kehittää jatkuvaa arviointia ja puuttumismalleja, jotka on mukautettu Saksalaisen koulun erityistarpeisiin. Oppaan laatimisen aikana tehty valinta näiden tutkimusten hyödyntämisestä perustui niiden tarjoamiin vahvoihin käytännön ratkaisuihin, joiden sovellettavuus näkyy myös kansainvälisissä tutkimuksissa eri koulu konteksteissa. Näiden tutkimusten analyysi mahdollisti oppaaseen sisällytettävien toimivimpien mallien valinnan ja yhdistämisen tavalla, joka tukee sekä henkilökunnan että oppilaiden turvallisuutta ja hyvinvointia. Tietoa haettiin pääasiassa eri tietokannoista, kuten PubMed sekä kotimaisista ja kansainvälisistä vertaisarvioiduista julkaisuista. Tämä oli tärkeää, sillä väkivaltaisen käytöksen varhainen tunnistaminen ei ole vain yksittäinen ilmiö, vaan siihen liittyy monia tekijöitä, kuten oppilaiden taustatekijät, koulun toimintakulttuuri ja ympäröivän yhteisön vaikutus. Kirjallisuuskatsaus auttoi minua ymmärtämään, millaisia tunnistusmalleja ja interventiokeinoja on käytetty ja tutkittu eri puolilla maailmaa, sekä millaisia tuloksia ne ovat tuottaneet.

Taulukko 1. Lähestymistavat ja tutkimukset

Lähde	Lähestymistapa
Aaronen, Eeva 2018. Käytöshäiriöoireilun ja käytöshäiriöiden riskitekijöitä.	Käytöshäiriöiden tunnistaminen ja riskitekijöiden arviointi.
Cornell, Dewey G. 2020. Threat Assessment For School Violence Prevention.	Uhka-arviointimallit väkivallan ehkäisyssä.
Devries, Karen M. ym. 2017. Good Schools Toolkit.	Hyvien käytäntöjen ja työkalujen käyttö väkivallan ehkäisyssä.
Ellonen, Noora ym. 2022. Health Promotion Actions and School Violence.	Terveyskäytännöt ja niiden vaikutus koulun väkivaltaan.
Garandeau, Claire F. ym. 2023. Effects of the KiVa anti-bullying program on defending behavior: Investigating individual-level mechanisms of change.	KiVa-ohjelman vaikutukset puolustuskäyttäytymiseen ja yksilötason mekaniikit.
Katic, Barbara ym. 2020. A Systematic Evaluation of Restorative Justice Practices.	Korjaavan oikeuden käytännöt ja niiden vaikutukset koulun väkivallan ehkäisyssä.
Lester & Cayleigh & Ward 2017. Preventing school violence.	Kattava kirjallisuuskatsaus väkivallan ehkäisystrategioista.

Pyrkimyksenä oli löytää tutkimuksia, jotka eivät käsittele ainoastaan väkivaltaisten tekojen seuraamuksia, vaan erityisesti keinoja, joilla ongelmakäyttäytyminen voidaan tunnistaa varhaisessa vaiheessa ja siihen voidaan puuttua ennakoivasti. Tutkimuksissa

keskityttiin koulumaailmaan liittyviin interventioihin, joilla on konkreettisia käytännön sovelluksia. Valituissa tutkimuksissa korostettiin moniammatillista yhteistyötä, kouluhenkilöstön koulutusta ja oppilaiden tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamista, jotka ovat tärkeässä roolissa väkivaltaisen käytöksen ehkäisyssä. Nämä teemat tukevat opinnäytetyön tavoitteita, sillä ne tarjoavat konkreettisia malleja ja välineitä, joita voidaan suoraan soveltaa Helsingin Saksalaisen koulun ympäristöön. Lisäksi kirjallisuuskatsauksessa mukana olleet tutkimukset tarjoavat vertailukelpoista tietoa kansainvälisistä käytännöistä, joita voidaan soveltaa myös suomalaiseen koulujärjestelmään ja ne tarjoavat tieteellistä näyttöä toimivista interventioista. Valitut tutkimukset olivat sekä kansallisia että kansainvälisiä, mikä mahdollisti laajemman näkökulman aiheeseen. Kansainvälisistä tutkimuksista saatiin arvokasta tietoa erilaisista kulttuurikonteksteista ja menetelmistä, jotka voivat tuoda lisäarvoa Helsingin Saksalaisen koulun monikulttuuriseen ympäristöön.

Kirjallisuuskatsauksen jälkeen siirryin vertailevaan tutkimukseen, jossa analysoin ja vertailin eri koulujen ja koulujärjestelmien käytäntöjä väkivaltaisen käytöksen varhaiseen tunnistamiseen ja puuttumiseen. Tämän vertailevan lähestymistavan valitsin, koska se mahdollistaa laaja-alaisen tarkastelun siitä, miten erilaiset strategiat toimivat eri konteksteissa ja kulttuureissa. Vertailevassa tutkimuksessa aineistona on ollut sekä kotimaisia että kansainvälisiä lähteitä, mikä antoi mahdollisuuden tarkastella, millaisia lähestymistapoja kouluväkivaltaan käytetään eri maissa. Tämä vertailu auttaa myös ymmärtämään, mitkä toimintamallit soveltuvat parhaiten Helsingin Saksalaisen koulun monikulttuuriseen ja kaksikieliseen ympäristöön.

Analyysivaiheessa olen hyödyntänyt erityisesti laadullista sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysin avulla tarkastelin aineistoa teemojen kautta kuten, mitkä menetelmät ovat tehokkaimpia väkivaltaisen käytöksen tunnistamisessa ja mitkä puuttumismallit tuottavat johdonmukaisesti hyviä tuloksia eri koulujärjestelmissä. Tunnistusmenetelmien osalta analysoin erityisesti oppilaiden tunnetaitojen tukemista ja opettajien roolia varhaisessa puuttumisessa. Useat tutkimukset, kuten Salmivalli ym. (2021) ja Cornell (2020), osoittavat, että opettajien ja muun henkilökunnan kyky tunnistaa riski- ja ongelmakäyttäytymistä on merkittävä tekijä väkivaltaisen käytöksen ehkäisyssä. Salmivallin tutkimus KiVa-ohjelmasta painottaa, että tunne- ja sosiaalisten taitojen opetus vaikuttaa myönteisesti oppilaiden kykyyn hallita konflikteja ja vähentää samalla väkivaltaista käytöstä. Cornellin tutkimus puolestaan korostaa, että uhka-arviointimalli, johon koulutetut opettajat osallistuvat, parantaa henkilöstön kykyä havaita ja puuttua tilanteisiin ajoissa.

Huomioin myös koulujen sisäisten käytäntöjen, kuten oppilashuollon ja opettajien täydennyskoulutuksen, vaikutukset tunnistamisprosessin onnistumiseen. Esimerkiksi niissä kouluissa, joissa henkilökunnalle on tarjottu erityistä koulutusta väkivaltaisen käytöksen varhaiseen tunnistamiseen, tunnistaminen ja siihen puuttuminen on ollut johdonmukaisesti nopeampaa ja tehokkaampaa.

Lisäksi tarkastelin kodin ja koulun välisen yhteistyön merkitystä varhaisen puuttumisen onnistumiselle. Tähän perehtyessäni analysoin eri tutkimuksia ja aineistoja kuten Saarholm ja Turkkala 2021, jotka käsittelevät vanhempien ja koulun yhteistyötä sekä viestinnän merkitystä väkivaltaisen käytöksen ennaltaehkäisyssä. Tulokset esim. Ellonen ym. tutkimuksessa osoittavat, että säännöllinen yhteydenpito ja avoin yhteistyö perheiden kanssa edistävät tilanteiden tunnistamista jo varhaisessa vaiheessa. Tämä yhteistyö auttaa opettajia ja kouluhenkilökuntaa ymmärtämään paremmin oppilaan taustoja ja käyttäytymisen syitä, mikä parantaa mahdollisuuksia kohdentaa tukea ennaltaehkäisevästi. Kirjallisuuskatsauksen ja vertailevan tutkimuksen yhdistelmä tarjoaa tälle oppaalle vahvan teoreettisen pohjan ja tukee käytännön toteutusta. Kirjallisuuskatsaus loi perustan ymmärtää väkivaltaisen käytöksen yleisiä taustatekijöitä ja ennaltaehkäisymalleja, ja vertaileva tutkimus antoi konkreettisia esimerkkejä käytännöistä, joita voidaan soveltaa Helsingin Saksalaisen koulun erityispiirteisiin. Näin olen voinut rakentaa oppaan, joka ei vain nojaa tieteelliseen tietoon, vaan vastaa suoraan koulu yhteisön tarpeisiin ja käytännön arkeen.

5 Tulokset

Oppaassa esitellään erilaisia interventio- ja ennaltaehkäisystrategioita, jotka perustuvat sekä teoreettisiin lähestymistapoihin että käytännön kokemuksiin. Näitä ovat muun muassa varhaisen tunnistamisen mallit, vuorovaikutustaidot ja kriisinhallintatekniikat. Työn lopputuloksena syntyy kattava opas, joka sisältää yksityiskohtaiset ohjeet väkivaltaisen käytöksen tunnistamiseen, puuttumiseen ja ennaltaehkäisyyn koulu yhteisössä. Tavoitteena on parantaa Helsingin Saksalaisen koulun kykyä tunnistaa, ennaltaehkäistä ja hallita väkivaltaista käytöstä koulu yhteisössä. Opinnäytetyön lopputuloksena odotetaan väkivallan vähenemistä koulu yhteisössä sen varhaisen tunnistamisen ja asianmukaisen puuttumisen ansiosta. Henkilökunnan odotetaan saavan paremmat valmiudet käsitellä väkivaltaista käyttäytymistä ja reagoida siihen tehokkaasti. Opinnäytetyön myötä oppilaiden hyvinvoinnin odotetaan paranevan, kun heidän turvallisuutensa ja tukensa koulussa lisääntyvät. Väkivaltaisen käyttäytymisen tunnistamisen aiheutta on lähdetty

tutkimaan ennaltaehkäisy, väkivallan muodot, tukitoimenpiteet, riskitekijät, suojatekijät ja aggressio käsitteiden avulla.

5.1 Ennaltaehkäisevätyö

Työssä tunnistettiin varhaisen puuttumisen tärkeys erityisesti silloin, kun väkivaltaista käyttäytymistä edeltävät merkit havaitaan ajoissa. Esittelin opasta Helsingin Saksalaisen koulun henkilökunnalle ja kävimme yhdessä läpi varhaisen tunnistamisen merkit. Nämä mallit osoittautuivat tehokkaiksi, sillä ne auttoivat henkilökuntaa huomaamaan aggressiivisen käyttäytymisen esiasteet. Tämä selvisi henkilökunnalta saamasta palautteesta.

Kun ymmärtää varhaisia merkkejä ja vihjeitä oppilaan käytöksessä paremmin, on helpompi toimia. Nyt tietää paremmin, minkälaista tukea oppilas tarvitsee. (palaute Helsingin Saksalaisen koulun henkilökunnalta oppaan esittelystä).

Opettajat ja muut koulun aikuiset pystyivät kiinnittämään huomiota oppilaiden vuorovai-
kutukseen ja käyttäytymismalleihin jo varhaisessa vaiheessa, mikä mahdollisti nopean
puuttumisen ennen tilanteiden eskaloitumista. Oppaan käyttöä ja soveltuvuutta seurattiin
muutamassa luokissa ja palautetta pyydettiin sekä opettajilta että oppilailta oppaan
toimivuudesta. Palautetta kerättiin sekä suullisesti ja erilaisilla anonyymeilla kyselyillä.
Tämän lisäksi järjestin kyseisille luokille opetuskertoja, jossa kerroin erilaisista toiminta-
tavoista väkivallan ehkäisemiseksi. Oppilailta saatujen tulosten perusteella käy ilmi,
että oppilaiden hyvinvointi parani, kun heille tarjottiin selkeät ja ennakoitavat toiminta-
mallit väkivallan ehkäisemiseksi. Tunnistamisen lisäksi opinnäytetyössä painotettiin
puuttumisen johdonmukaisuutta ja systemaattisuutta. Tämä tarkoitti sitä, että erilaisilla
väkivaltilanteelle oli selkeä oma toimintamalli, johon koko koulun henkilökunta sitou-
tui. Henkilökunnan valmiudet ja kyky toimia tehokkaasti konfliktitilanteissa kehittyivät
huomattavasti, mikä näkyi nopeampana reagoitina vaikeisiin tilanteisiin. Kouluyhteis-
össä opettajat ja muu henkilökunta kokivat, että selkeät toimintamallit auttoivat heitä
kohtaamaan haastavat tilanteet ilman epävarmuutta, mikä puolestaan paransi heidän
työhyvinvointiaan ja jaksamistaan. Tämä selvisi saamastani palautteesta oppaasta ja
osana monialaista yhteistyötä tehdessä kouluhenkilökunnan kanssa.

Opinnäytetyön johtopäätöksissä nousee esiin varhaisen tunnistamisen merkittävä rooli kouluväkivallan ehkäisyssä. Varhainen puuttuminen on tehokas keino estää väkivaltaisen käytöksen kehittyminen, sillä se mahdollistaa toimimisen jo ennen kuin tilanne eskaloituu. Helsingin Saksalaisessa koulussa otettiin käyttöön oppaassa esiteltyjä varhaisen tunnistamisen malleja, jotka pohjautuvat toteutus kappaleessa esitettyihin tutkimuksiin ja käytännön kokemuksiin koulumaailmassa. Näiden mallien avulla henkilökunta kykeni havainnoimaan oppilaiden käyttäytymisessä tapahtuvia muutoksia, kuten lisääntyneitä aggressiivisuutta, vetäytymistä sosiaalisista tilanteista tai poikkeavaa vuorovaikutusta. Erityisesti tunnistettiin oppilaiden lisääntyvä tarve turvallisille aikuissuhteille ja vuorovaikutuskanaville, joissa heidän kokemansa ongelmat ja haasteet saatiin tuotua esille ennen kriisin kehittymistä. Tämä havaittiin yhteisöllisen oppilashuollon yhteisissä tapaamisissa, jossa käytiin keskustelua, miten opas on vaikuttanut oppilaiden käytökseen.

5.2 Vuorovaikutustaidot

Koulussa käyttöön otetut vuorovaikutustaitojen kehittämisoppitunnit lisäsivät oppilaiden kykyä ratkaista konflikteja ilman väkivaltaa ja antoivat heille välineitä hallita vaikeita tunteita. Koulusosionomina osa työnkuvaani on tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettaminen ja tämän merkitys korostui minulle opinnäytetyötä tehdessä. Annan aikaisempaa enemmän painoarvoa tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettamiselle sekä sitä on järjestetty oppaan jälkeen enemmän. Erityisesti ala- ja yläkoulun oppilaat hyötyivät näistä tunteista, sillä heidän kykynsä käsitellä aggression tunteita parani ja konfliktitilanteet vähenivät. Vuorovaikutustaitojen kehittyminen auttoi myös parantamaan koko kouluyhteisön ilmapiiriä, joka näkyi mm. siinä, että luokkien välisiä konflikteja oli vähemmän. Tuloksista ilmeni myös, että oppaassa esitetyt toimintamallit ovat helposti sovellettavissa erilaisiin kouluyhteisöihin, riippumatta koulun koosta tai kulttuuritaustasta. Monikulttuurisissa kouluissa toimintamallit voidaan räätälöidä kulttuuristen erojen huomioonmiksi. Esimerkiksi vuorovaikutustaitojen opettamisessa voidaan hyödyntää erilaisia viestintätyylejä ja kulttuurisia arvoja, jotka auttavat oppilaita ymmärtämään toistensa taustoja ja näkökulmia paremmin. Koulusosionomi voi toimia tällaisissa tilanteissa hyvin matalan kynnyksen apuna. Tämä voi ehkäistä kulttuuristen väärinymmärrysten johtamista konflikteihin ja edistää turvallisempaa ilmapiiriä. Tämä nousee myös opinnäytetyöni teoriaperustassa esiin, että on hyvä luoda avoin keskustelukulttuuri koulussa, jossa oppilaat uskaltavat jakaa huoliaan aikuisille ilman pelkoa leimautumisesta tai rangaistumisesta.

5.3 Kriisinhallintatekniikat

Kriisinhallintatekniikoiden käyttö osana interventiostrategioita todettiin tärkeäksi väkivaltatilanteiden ennaltaehkäisyssä ja hallinnassa. Oppaassa suositellut kriisinhallintamallit auttoivat henkilöstöä toimimaan johdonmukaisesti ja rauhallisesti tilanteissa, joissa aggressiivisuus tai väkivalta oli jo ilmaantunut. Tämä vähensi tilanteiden äkillistä kärjistymistä ja lisäsi turvallisuutta niin oppilaiden kuin henkilökunnankin osalta. Kriisinhallintatekniikoissa korostu myös viranomaisyhteistyö. Tästä koki etenkin Saksasta Suomeen muuttaneet opettajat ja henkilökunta hyötyä.

Nyt kun on ohjeet omalla äidinkielellä, sekä tietää milloin tulee olla minnekin yhteydessä ja että voi myös konsultoida poliisia ja lastensuojelua, helpottaa tämä huomattavasti omaa työtä (palaute Helsingin Saksalaisen koulun henkilökunnalta).

5.4 Koko koulu yhteisön hyvinvoinnin merkitys

Varhaisen tunnistamisen ja puuttumisen strategioiden lisäksi oppaassa korostettiin koulu yhteisön kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin merkitystä väkivallan ehkäisyssä. Koulussa toteutetut toimenpiteet, kuten kouluhenkilökunnan kouluttaminen, vuorovaikutustaitojen opetus ja tunnetaitojen kehittäminen, auttoivat parantamaan turvallisuuden tunnetta koulussa, kun mahdolliset väkivaltaiset tilanteet pystyttiin selvittämään ennen väkivallan syntyä. Tämä näkyi vähentyneinä kiusaamistapausten selvittelyinä, mikä on yksi koulusosionomin työtehtävistäni. Myös selvittelytyössä huomasin, että oppilaat, joilla oli aikaisemmin taipumus toimia konflikteissa väkivaltaisesti olivat omaksuneet uusia ja parempia toimintatapoja. Konflikteja syntyi edelleen, mutta niissä osattiin olla rakentavammin. Tunnetaitojen kehittyminen oli erityisen tärkeää, sillä aggressiivinen käyttäytyminen liittyy usein siihen, että oppilaat eivät pysty ilmaisemaan negatiivisia tunteitaan muulla tavoin kuin fyysisellä väkivallalla tai uhkailulla (Koskinen & Riihonen 2020: 15). Opinnäytetyön aikana toteutetut interventiot, kuten ryhmäkeskustelut ja tunteilmaisun harjoitukset, paransivat oppilaiden kykyä ymmärtää omia tunteitaan ja niiden vaikutuksia muihin. Tämä lisäsi oppilaiden välistä ymmärrystä ja vähensi kiusaamistilanteita, jotka saattoivat eskaloitua väkivallaksi. Oppilaat oppivat ratkaisemaan konflikteja sanallisesti ja ilmaisemaan itseään tavalla, joka ei ollut vahingollinen muille. Tämän havaitsin työssäni lisäävän heidän itsetuntemustaan ja empatiakykyään käydessäni keskusteluja oppilaiden kanssa.

Näiden tulosten perusteella voidaan todeta, että väkivaltaisen käyttäytymisen ennaltaehkäisyssä tarvitaan sekä yksilöllisiä että yhteisöllisiä ratkaisuja. Yksilötason interventiot, kuten tunnetaitojen opettaminen ja tukisuhteiden vahvistaminen, tukevat oppilaita heidän omassa kehityksessään. Yhteisötason toimenpiteet, kuten koulun kulttuurin ja ilmapiiirin parantaminen, luovat turvallisen ympäristön, jossa väkivaltaa ei tarvitse käyttää ongelmanratkaisukeinona. Nämä yhdessä muodostavat kokonaisvaltaisen lähestymistavan, jolla voidaan merkittävästi vähentää väkivaltaa koulu yhteisössä ja parantaa oppilaiden sekä henkilökunnan hyvinvointia.

6 Johtopäätökset

Tämän opinnäytetyön keskeisenä tavoitteena oli luoda kattava opas, joka auttaisi koulu yhteisöjä, erityisesti Helsingin Saksalaista koulua, tunnistamaan, puuttumaan ja ennaltaehkäisemään väkivaltaista käyttäytymistä. Työn tuloksista voidaan vetää useita tärkeitä johtopäätöksiä sekä tarkastella kriittisesti intervention vaikutuksia ja kehittämismahdollisuuksia koulumaailmassa. Opinnäytetyön tulokset osoittivat, että varhainen tunnistaminen on keskeisessä asemassa väkivaltaisen käyttäytymisen ennaltaehkäisyssä. Opinnäytetyössäni saavutetut tulokset heijastavat selkeästi teoreettisen viitekehyksen tarjoamaa ymmärrystä aiheesta. Tärkeimpinä tuloksina esiin nousi varhaisen puuttumisen merkitys väkivaltaisen käytöksen hillitsemisessä ja positiivisen koulu ympäristön rakentamisessa, joka näkyy mm. Ellonen ym. 2022 ja Cornellin 2020 tutkimuksissa myös. Näitä löydöksiä tukevat myös esimerkiksi aggression ja sosiaalisen käyttäytymisen teorit Koskinen & Riihonen 2020, jotka osoittavat, että aggression ilmeneminen liittyy moniin riskitekijöihin ja ympäristön vaikutuksiin, kuten tunne-elämän säätelyvaikeuksiin, kulttuurisiin ja sosiaalisiin tekijöihin sekä vertaissuhteisiin. Nämä tunnistamisen mallit ja välineet, kuten säännöllinen henkilökunnan välinen viestintä sekä oppilaiden käyttäytymisen systemaattinen tarkkailu, ovat osoittautuneet toimiviksi keinoiksi havaita väkivallan esiasteet (Cornell 2020.) Tässä yhteydessä on kuitenkin huomiotava, että varhaisen tunnistamisen onnistuminen edellyttää, että koulu yhteisön aikuisilla on riittävät taidot ja sensitiivisyyttä havaita käyttäytymisen muutoksia. Erityisesti hiljaisen merkkien, kuten oppilaan vetäytymisen, ärtyneisyyden tai lisääntyneen poissaolon huomaaminen vaatii henkilöstöltä aikaa ja läsnäoloa. Tämä tarkoittaa, että koulun rakenteiden ja resurssien on tuettava säännöllistä oppilaiden hyvinvoinnin seurantaa ja riittävän ajan varaamista heidän kohtaamiseensa.

Opinnäytetyön tietoperustassa tarkasteltiin useita väkivallan ehkäisymalleja, kuten KiVa-ohjelmaa, uhka-arviointimalleja ja korjaavan oikeuden käytäntöjä. Näiden mallien avulla selvitettiin, miten kouluväkivallan riskitekijöitä ja varoitusmerkkejä voidaan tunnistaa ja kuinka koulujen tulisi puuttua ongelmiin ennen väkivallan eskaloitumista. Kuten Cornell 2020 korostaa, uhka-arviointimallien tavoitteena on auttaa riskitilanteissa olevia oppilaita rangaistuksen sijasta ja tukea heidän psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointiaan. Tämän opinnäytetyön tulokset tukevat Cornellin havaintoja osoittamalla, että moniammatillinen ja proaktiivinen lähestymistapa on tehokas ja johtaa koulu yhteisössä rauhanomaisempaan ilmapiiriin. Vaikka tutkimusten mukaan perinteiset kurinpidolliset keinot, kuten koulusta erottaminen, voivat tietyissä tapauksissa vähentää väkivaltaista käytöstä, on opinnäytetyössä käytettyjen tutkimusten perusteella selvää, että niiden käytöllä on myös monia haittavaikutuksia. Kuten Katic ym. 2020 esittävät, rangaistuskeskeiset menetelmät voivat syrjäyttää oppilaita entisestään ja johtaa vakaviin sosiaaliin ja psyykkisiin haasteisiin, jotka lisäävät väkivaltakäyttäytymisen riskiä. Korjaavan oikeuden käytäntöjen avulla taas voidaan palauttaa ja vahvistaa oppilaiden ihmissuhteita ja käsitellä väkivallan syitä syvällisemmin. Näiden mallien tehokkuus perustuu erityisesti siihen, että ne kannustavat vastuullisuuteen, empatiaan ja osallisuuteen. Tämän vuoksi opinnäytetyön tulokset painottavat, että Helsingin Saksalaisen koulun tulisi panostaa korjaavaan oikeuteen ja sen periaatteisiin, jotta oppilaat kokevat saavansa tukea ja tunnustusta osana koulu yhteisöä.

Tuloksista on havaittavissa myös, että varhaisen tunnistamisen ja puuttumisen mallit, kuten KiVa, ovat erityisen hyödyllisiä koulu ympäristöissä, joissa oppilaat kohtaavat monenlaisia sosiaalisia ja kulttuurisia haasteita. Salmivalli ym. 2021 osoittavat, että KiVa-ohjelman avulla voidaan luoda myönteisempi kouluilmapiiri ja vähentää kiusaamista erityisesti nuorempien oppilaiden keskuudessa. Tämän opinnäytetyön tulokset osoittavat samansuuntaisia havaintoja ja korostavat, että varhaisen puuttumisen mallit voivat toimia erityisen hyvin monikulttuurisessa koulussa, kuten Helsingin Saksalaisessa koulussa, jossa kulttuuristen taustojen kirjo voi joskus johtaa väärinkäsityksiin ja konflikteihin. Opinnäytetyön tulosten perusteella on suositeltavaa, että koulun henkilökunnalle tarjotaan säännöllistä koulutusta ja työkaluja, joilla voidaan lisätä tietoisuutta kulttuurienvälisestä viestinnästä ja tunteiden käsittelystä. Kriittisesti tarkasteltuna on kuitenkin huomioitava, että väkivaltaisen käytöksen hallinta edellyttää koulutuksen lisäksi myös tilannekohtaista joustavuutta ja kykyä mukautua nopeasti muuttuviin olosuhteisiin. Jokainen väkivaltatilanne on ainutlaatuinen ja vaikka tietyt toimintamallit voivat olla hyödyllisiä, niiden soveltaminen käytäntöön vaatii jatkuvaa arviointia ja tilannekohtaista

harkintaa. Lisäksi havaitsi, että Helsingin Saksalaisessa koulussa olisi hyödyllistä tukea oppilaita vahvistamalla heidän tunnetaitojaan ja empatiakykyään, mikä voi vähentää heidän alttiuttaan väkivaltaiselle käytökselle. Salmivallin ym. 2021 mukaan tunnetaitojen opettaminen edistää oppilaiden kykyä hallita ja käsitellä tunteitaan rakentavasti, mikä vähentää väkivallan riskiä. Tässä yhteydessä olisi hyödyllistä sisällyttää myös Restorative Justice -periaatteita, joiden avulla oppilaita voidaan ohjata sovitteluun ja ratkaisemaan konflikteja omaehtoisesti. Restorative Justice on osoittautunut tehokkaaksi lähestymistavaksi, sillä se perustuu yhteisön rakentamiseen ja vastuunottoon (Katic ym. 2020). Oppilaille tarjottavat tavat ja työkalut tunteiden hallintaan sekä konfliktien sovitteluun vähentävät myös riskiä, että oppilas valitsee aggressiiviset toimintatavat konfliktitilanteissa. On kuitenkin tärkeää varmistaa, että nämä taidot opetetaan oppilaiden kehitystaso huomioiden ja että niitä harjoitellaan jatkuvasti eri kouluasteilla. Tunnetaitojen oppiminen ei ole kertaluonteinen prosessi, vaan vaatii aikaa ja tukea koulun aikuisilta.

Opinnäytetyön tulokset vahvistavat, että Helsingin Saksalaisen koulun henkilökunnan tulee suhtautua vakavasti kiusaamisen ja väkivallan varhaiseen puuttumiseen ja siihen liittyviin varoitusmerkkeihin. Uhka-arviointimallit, kuten VSTAG (Virginia Student Threat Assessment Guidelines), jonka Cornell 2020 on kehittänyt, tarjoavat monialaisia ja systemaattisia toimintatapoja riskikäyttäytymisen arviointiin ja hallintaan. Tämä tutkimus tukee opinnäytetyössä esiin tulleita havaintoja siitä, että oppilaiden välisiin uhkatilanteisiin tulisi puuttua yhteisöllisesti ja moniammatillisesti. Helsingin Saksalaisen koulun ympäristössä uhka-arviointimallien käyttö voi auttaa koulun henkilökuntaa tunnistamaan uhkatilanteet kulttuurisesti sensitiivisellä tavalla ja reagoimaan niihin oikea-aikaisesti. Tämän lisäksi Helsingin Saksalaisen koulun olisi hyödyllistä arvioida säännöllisesti väkivallan ehkäisytoimia ja tunnistamiskäytäntöjään. Tällä hetkellä koululla on jo käytössä monia menetelmiä, mutta opinnäytetyö osoittaa, että systemaattinen seuranta-prosessi parantaisi nykyisten menetelmien tehokkuutta ja auttaisi tunnistamaan mahdollisia kehityskohteita. Lester & Cayleigh & Ward 2017 korostavat tutkimuksessaan, että koulujen väkivallan ehkäisyohjelmien tulisi olla jatkuvan arvioinnin ja kehittämisen alaisia, jotta ne voivat vastata kouluyhteisön muuttuneisiin tarpeisiin. Tämä on erityisen tärkeää Helsingin Saksalaisessa koulussa, jossa oppilaita ja heidän tarpeitaan tulee tarkastella jatkuvasti muokkautuvan kulttuurisen ja sosiaalisen ympäristön kautta.

Tuloksissa korostuu myös, että kouluhenkilökunnan ja oppilaiden välinen avoin ja luotamuksellinen vuorovaikutus on ensisijainen tekijä väkivallan ehkäisyssä. Hyvät suhteet kouluhenkilökunnan ja oppilaiden välillä mahdollistavat sen, että oppilaat uskaltavat puhua mahdollisista ongelmista ja tuoda esiin huoliaan. Koulusosionomin rooli on tässä erityisen merkittävä, sillä hän toimii päivittäin oppilaiden tukena ja ohjaajana matalan kynnyksen periaatteella, kuten Kettunen 2018 kuvaa. Kouluväkivallan varhaisen tunnistamisen ja ennaltaehkäisyyn onnistumiselle on tärkeää, että oppilaat kokevat voivansa luottaa koulun aikuisiin ja että he voivat hakea apua ennen kuin tilanne kärjistyy väkivaltaiseksi.

Yksi opinnäytetyön keskeisimmistä havainnoista oli kouluyhteisön ilmapiirin suora vaikutus väkivallan esiintymiseen. Turvallinen, avoin ja kannustava ilmapiiri vähensi merkittävästi väkivaltatilanteiden riskiä ja paransi oppilaiden hyvinvointia. Cornellin 2020 tutkimus osoittaa samaa, että kouluyhteisön avoin ilmapiiri, jossa oppilaat ja henkilökunta kokevat, että heitä kuullaan ja heidän huolenaiheisiinsa vastataan, vähentää väkivallan riskiä. Samoin Salmivalli ym. 2021 tutkimus koulukiusaamisen ehkäisystä tukee ajatusta koulukulttuurin ja yhteisön ilmapiirin vaikutuksesta väkivallan esiintyvyyteen. Salmivalli osoittaa, että positiivinen ja osallistava ilmapiiri on keskeinen tekijä kiusaamisen ja väkivallan vähentämisessä, sillä se rohkaisee oppilaita ja henkilöstöä puuttumaan mahdollisiin ongelmiin jo varhaisessa vaiheessa. Positiivinen ilmapiiri syntyy kuitenkin vain, jos kaikki yhteisön jäsenet – oppilaat, opettajat ja muu henkilöstö – kokevat, että heitä kuullaan ja että heillä on mahdollisuus osallistua koulun toimintaan. Kriittisessä tarkastelussa voidaan kuitenkin todeta, että ilmapiirin muuttaminen vaatii aikaa ja jatkuvaa panostusta koulun johdolta sekä koko henkilöstöltä. Ilmapiiriin vaikuttavat monet tekijät, kuten koulun kulttuuri, opetusmenetelmät ja johtamiskäytännöt ja niiden muuttaminen ei tapahdu hetkessä. Kouluyhteisön kehittäminen kohti avoimempaa ja turvallisempaa toimintaympäristöä on yksi tehokkaimmista keinoista vähentää väkivaltaa pitkällä aikavälillä. (Lester & Cayleigh & Ward 2017).

Opinnäytetyössä käsiteltiin laajasti riskitekijöitä, jotka voivat altistaa oppilaita väkivaltaiselle käyttäytymiselle. Perheväkivalta, sosiaalinen eristäytyminen ja aikuisen tuen puute nousivat esiin keskeisinä tekijöinä, jotka lisäävät väkivallan riskiä. Toisaalta suoja tekijät, kuten positiiviset aikuissuhteet ja ystävyysuhteet vähensivät väkivallan riskiä ja tarjosivat oppilaille vaihtoehtoisia tapoja käsitellä vaikeita tunteita. Riskitekijöiden tunnistaminen on erityisen tärkeää väkivaltaisen käytöksen ennaltaehkäisyssä, sillä se

mahdollistaa kohdennetut tukitoimet niille oppilaille, jotka ovat vaarassa kehittää väkivaltaista käyttäytymistä. Tässä työssä nousi esiin tarve vahvistaa koulun ja kodin välistä yhteistyötä, jotta oppilaiden elämäntilanteesta saataisiin kattava kuva ja jotta heidän hyvinvointiaan voitaisiin tukea kokonaisvaltaisesti. Suojatekijöiden vahvistaminen koulu yhteisössä, kuten positiivisten aikuiskontaktien ja turvallisten vuorovaikutussuhteiden rakentaminen on jatkossakin keskeistä väkivallan ehkäisyssä.

7 Pohdinta

Oppaassa esitetyt toimintamallit ovat helposti sovellettavissa erilaisiin koulu yhteisöihin, riippumatta koulun koosta tai kulttuuritaustasta. Monikulttuurisissa kouluissa toimintamallit voidaan räätälöidä kulttuuristen erojen huomioimiseksi. Esimerkiksi vuorovaikutustaitojen opettamisessa voidaan hyödyntää erilaisia viestintätylejä ja kulttuurisia arvoja, jotka auttavat oppilaita ymmärtämään toistensa taustoja ja näkökulmia paremmin. Tämä voi ehkäistä kulttuuristen väärinymmärrysten johtamista konflikteihin ja edistää turvallisempaa ilmapiiriä. Oppaan käyttöä voitaisiin seurata ja arvioida tulevaisuudessa säännöllisillä palautekyselyillä, jotka kohdennetaan sekä henkilöstölle että oppilaille. Näin voidaan kerätä tietoa siitä, miten hyvin oppaan toimintamallit toimivat käytännössä ja miten niitä voisi vielä parantaa. Lisäksi voitaisiin järjestää koulun sisäisiä arviointiprosesseja, joissa tarkastellaan oppaassa esitettyjen interventioiden vaikutusta oppilaiden hyvinvointiin ja väkivaltatilanteiden vähenemiseen. Jatkuva seuranta ja tulosten analysointi mahdollistavat oppaan päivittämisen vastaamaan koulu yhteisöjen muuttuviin tarpeisiin ja varmistavat sen, että se pysyy tehokkaana työkaluna myös tulevaisuudessa.

Opinnäytetyön kriittinen tarkastelu osoittaa, että vaikka oppaan kehittäminen väkivaltaisen käytöksen ennaltaehkäisyyn tarjoaa hyödyllisiä ja konkreettisia työkaluja koulu yhteisöille, sen menestyksellisen soveltaminen ei ole täysin ongelmaton. Yksi keskeinen kriittinen näkökulma liittyy siihen, että oppaan vaikutus riippuu suuresti siitä, miten sitoutuneesti koulun henkilöstö omaksuu sen käytön ja kuinka hyvin oppaassa esitetyt mallit saadaan integroitua osaksi koulujen jokapäiväistä toimintakulttuuria. Koulut, joilla on riittämättömät resurssit tai joissa henkilökunnan aikataulut ovat tiukkoja, saattavat kohdata haasteita oppaan aktiivisessa käyttöönotossa ja sen mallien ylläpitämisessä pitkällä aikavälillä. Tästä syystä olisi tärkeää varmistaa, että oppaan käyttöönottoa tukevat selkeät toimintasuunnitelmat ja resurssit, kuten koulutukset ja jatkuva tuki henkilökunnalle. Toinen kriittinen huomio liittyy oppaan joustavuuteen. Vaikka opas tarjoaa yleispäteviä toimintamalleja, jotka soveltuvat moniin erilaisiin koulukonteksteihin, on

tärkeää huomata, että jokainen koulu yhteisö on ainutlaatuinen ja tarvitsee yksilöllisiä ratkaisuja. Koulu yhteisöjen koko, oppilaiden monimuotoisuus ja henkilöstön resurssit voivat vaihdella merkittävästi, mikä tarkoittaa, että oppaan malleja voi olla tarpeen muokata koulu kohtaisesti. Yksi ratkaisu tähän voisi olla, että oppaaseen sisällytetään enemmän räätälöitäviä osioita, jotka mahdollistavat toimintamallien sovittamisen koulun erityispiirteisiin. Lisäksi oppaassa tulisi korostaa tilanteiden joustavaa käsittelyä, sillä väkivaltaiset käyttäytymistilanteet ovat usein monimutkaisia ja vaativat tilannekohtaista harkintaa ja reagointia.

Pohdittaessa työn tuloksia on tärkeää huomioida, että väkivallan ennaltaehkäisy ei ole vain yksittäisten toimintamallien tai interventioiden toteuttamista, vaan se vaatii kokonaisvaltaista kulttuurimuutosta koulu ympäristössä. Koulu yhteisöjen tulisi omaksua ennaltaehkäisy osaksi päivittäistä toimintaa, mikä vaatii aikaa, resursseja ja pitkäjänteistä sitoutumista. On myös syytä pohtia, kuinka yhteiskunnalliset ja sosiaaliset muutokset, kuten teknologian ja sosiaalisen median lisääntyvä vaikutus nuorten elämään, vaikuttavat väkivallan käyttäytymisen kehittymiseen. Nämä tekijät saattavat muuttaa sekä väkivallan ilmenemismuotoja että sen taustatekijöitä, mikä puolestaan haastaa koulujen nykyisiä toimintamalleja. Jatkuva koulutuksen ja ennaltaehkäisevien mallien päivittäminen on välttämätöntä, jotta kouluilla olisi valmiudet vastata muuttuviin haasteisiin ja tarjota oppilaille turvallinen oppimisympäristö.

Oppaan käyttöä voitaisiin parantaa erityisesti lisäämällä siihen kattavampia koulutuskoonaisuuksia, joiden avulla henkilöstö voisi perehtyä syvällisemmin toimintamalleihin ja niiden käytännön soveltamiseen. Täsmäkoulutukset, joissa harjoitellaan mallien käyttöä käytännön tilanteissa, voisivat lisätä henkilökunnan valmiuksia kohdata haastavia tilanteita koulun arjessa. Näiden koulutusten tulisi myös sisältää säännöllisiä päivityksiä ja täydennyskoulutuksia, jotta henkilöstö pysyy ajan tasalla uusista käytännöistä ja tutkimuksista liittyen väkivallan käyttökseen ennaltaehkäisyyn. Lisäksi koulutusten pitäisi kattaa myös oppaassa esitettyjen mallien muokkaus erilaisten kulttuuristen, sosiaalisten ja pedagogisten ympäristöjen tarpeisiin, sillä koulutuksen kenttä on jatkuvasti muutosessa

Vaikka opinnäytetyö tarjoaa laajan kokonaiskuvan väkivallan käyttökseen tunnistamisesta ja ennaltaehkäisystä, jää aiheeseen liittyen vielä kehittämistarpeita ja avoimia kysymyksiä. Yksi keskeinen jatkokehitystarve liittyy toimintamallien systemaattiseen seu-

rantaan ja arviointiin. On tärkeää, että kouluissa otetaan käyttöön järjestelmällinen palautejärjestelmä, jonka avulla voidaan arvioida, kuinka hyvin ennaltaehkäisy- ja interventiomallit toimivat käytännössä. Tämä auttaa tunnistamaan mahdollisia puutteita ja kehittämiskohteita. Lisäksi oppilaiden osallisuuden lisääminen väkivaltaisen käytöksen ehkäisyyn liittyvässä työssä on jatkossa tärkeää. Oppilaat tulisi ottaa aktiivisemmin mukaan koulun kehittämistyöhön ja antaa heille mahdollisuus osallistua väkivallan ennaltaehkäisyyn liittyvien toimien suunnitteluun. Toinen keino parantaa oppaan käytettävyyttä ja vaikuttavuutta olisi digitaalisten työkalujen integroiminen osaksi oppaan seurantaprosesseja. Esimerkiksi sähköisten järjestelmien ja sovellusten käyttö, joiden avulla voitaisiin seurata oppilaiden käyttäytymistä, hyvinvointia ja väkivaltatilanteiden kehitystä reaaliajassa, voisi tarjota arvokasta tietoa ja tukea henkilökunnalle nopeaan reagointiin ja varhaiseen puuttumiseen. Tämä mahdollistaisi myös sen, että koulut voisivat mukauttaa toimintamallejaan nopeasti, jos ilmenee tarvetta muutoksiin. Jatkuva oppaan käyttöön liittyvä arviointi ja sen mukauttaminen muuttuvien olosuhteiden mukaan takaisi sen, että opas säilyy relevanttina ja tehokkaana työkaluna väkivaltaisen käytöksen ehkäisyssä myös tulevaisuudessa.

Jatkotutkimuksen näkökulmasta olisi hyödyllistä kehittää tarkempia työkaluja ja mittareita, joilla voitaisiin arvioida ennaltaehkäisevien mallien pitkäaikaisia vaikutuksia sekä oppilaiden että koulu yhteisön tasolla. Lisäksi oppilaiden osallisuuden vahvistaminen väkivallan ehkäisytyössä tarjoaa mahdollisuuden luoda kestäviä ja yhteisöllisiä ratkaisuja, jotka vastaavat paremmin koulu yhteisön tarpeisiin. Koulun ilmapiirin kehittäminen avoimemmaksi ja osallistavammaksi on yksi tehokkaimmista tavoista ehkäistä väkivaltaa ja edistää koko yhteisön hyvinvointia pitkällä aikavälillä. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että väkivaltaisen käytöksen ennaltaehkäisy koulu ympäristössä on monitasoinen prosessi, joka vaatii jatkuvaa kehittämistä ja sitoutumista niin kouluhenkilöstöltä kuin oppilailtakin. Työ korostaa varhaisen tunnistamisen, ennaltaehkäisevien toimintamallien sekä koulutuksen ja resurssien merkitystä koulu yhteisön turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämisessä. Erityisen tärkeäksi nousee myös koulun ja kodin välisen yhteistyön tiivistäminen, jotta oppilaiden kokonaisvaltaista hyvinvointia voitaisiin tukea entistä paremmin. Samalla on huomioitava, että jokainen väkivaltatilanne on ainutlaatuinen ja vaatii tilannekohtaista harkintaa ja joustavuutta toimintamalleissa.

Lähteet

Aaronen, Eeva. 2018. Käytöshäiriöoireilun ja käytöshäiriöiden riskitekijöitä. Käypähoito. Viitattu 24.4.2024. <<https://www.kaypahoito.fi/nix02617>>

Carrasco, Miguel A. & Delgado, Begona & Holgado-Tello, Francisco Pablo 2020. Children's Temperament: A Bridge between Mother's Parenting and Aggression. Viitattu 29.4.2024. <<https://www.mdpi.com/1660-4601/17/17/6382>>

Cornell, Dewey G. 2020. Threat Assessment For School Violence Prevention. Viitattu 13.10.2024. <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/am-pdf/10.1111/1745-9133.12471>>

Deutsche Schule Helsinki. <<https://www.dsh.fi/fi/>>

Devries, Karen M. & Knight, Louise & Naker, Dipak. 2017. Does the Good Schools Toolkit Reduce Physical, Sexual and Emotional Violence, and Injuries, in Girls and Boys equally? A Cluster-Randomised Controlled Trial. Viitattu 14.10.2024. <<https://link.springer.com/article/10.1007/s11121-017-0775-3>>

Eklund, Katie & Renshaw, Tyler L. & Dowdy, Erin & Jimerson, Shane R. & Hart, Shelley R. & Jones, Camille N. & Earhart, James 2009. Early Identification of Behavioral and Emotional Problems in Youth: Universal Screening versus Teacher-Referral Identification. Viitattu 30.10.2024. <<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ878355.pdf>>

Ellonen, Noora & Pasanen, Mikko & Wiss, Kirsi & Mielityinen, Laura & Lähteenmäki, Elina & Joronen, Katja 2022. Health Promotion Actions and School Violence – A Cluster Analysis from Finnish Comprehensive Schools. Viitattu 20.6.2024. <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9566706/>>

Garandeau, Claire F. & Turunen, Tiina & Saarento-Zaprudin, Silja & Salmivalli, Christina 2023. Effects of the KiVa anti-bullying program on defending behavior: Investigating individual-level mechanisms of change. Viitattu 30.10.2024. <<https://www.science-direct.com/science/article/pii/S0022440523000547>>

Haller, József 2022. Aggression, Aggression-Related Psychopathologies and Their Models. Viitattu 2.10.2024. <<https://www.frontiersin.org/journals/behavioral-neuroscience/articles/10.3389/fnbeh.2022.936105/full>>

Hiiltola, Johanna & Hautanen, Teija 2017. Assessing violence in the family: social work, courts, and discourses. Nordic Social Work Research. Viitattu 6.7.2024. <<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/54188/1/assessingviolencefinal11.pdf>>

Katic, Barbara & Alba, Laura A. & Johnson, Austin Hunter. 2020. A Systematic Evaluation of Restorative Justice Practices: School Violence Prevention and Response. Viitattu 13.10.2024. <https://www.researchgate.net/publication/342480135_A_Systematic_Evaluation_of_Restorative_Justice_Practices_School_Violence_Prevention_and_Response>

Kettunen, Iida 2018. Koulusosionomi tukee koko luokan hyvinvointia. Talentia. <<https://www.talentia.fi/talentia-lehti/koulusosionomi-tukee-koko-luokan-hyvinvointia/>>

Koskinen, Minna & Riihonen, Riikka 2020. Kuinka kiukku kesytetään? Lasten aggressiokasvatus.

Laitinen, Kristiina & Haanpää, Sanna & Francke, Laura & Lahtinen Matti. Kiusaamisen vastainen työ kouluissa ja oppilaitoksissa 2020. Opetushallitus. Opa. Viitattu 6.7.2024. <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/kiusaamisen_vastainen_työ_kouluissa_ja_oppilaitoksissa.pdf>

Lastensuojelu.info. Lapsen oikeudet. Viitattu 20.6.2024. <<https://www.lastensuojelu.info/vanhemmuus-ja-parisuhde/lapsen-oikeudet/>>

Lester, Soraya & Cayleigh, Lawrence & Ward, Catherine L. 2017. What do we know about preventing school violence? A systematic review of systematic reviews. Viitattu 14.10.2024. <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13548506.2017.1282616#abstract>>

Liu, Bowen & Yang, Yuhua & Cai, Tingting & Zhu, Mengjuan & Chen, Tao & Xiang, Jinjing 2022. Harsh Parenting and Children's Aggressive Behavior: A Moderated Mediation Model. Viitattu 4.5.2024. <<https://www.mdpi.com/1660-4601/19/4/2403>>

Matikka, Linnér Johanna & Hipp, Tiia 2023. Traumainformoitu työote.

Miller, Thomas W. 2023. School Violence and Primary Prevention. E-kirja.

Prime, Heather & Andrews, Krysta & Markwell, Alexandra & Gonzalez, Magdalena Janus & Tricco, Andrea C. & Bennett, Teresa & Atkinson, Leslie 2023. Positive Parenting and Early Childhood Cognition: A Systematic Review and Meta-Analysis of Randomized Controlled Trials. Viitattu 6.5.2024. <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC10123053/>>

Pulkkinen, Lea & Ahonen, Timo & Ruopila, Isto 2023. Ihmisen psykologinen kehitys.

Rikosuhripäivystys. Kiusaaminen. Viitattu 10.5.2024. <<https://www.riku.fi/rikoksen-uhrina/lapsi-ja-nuori-rikoksen-uhrina/kiusaaminen/>>

Saarholm, Julia & Turkka, Heikki 2021. Lasten ja nuorten konfliktit. Opas haastavien ristiriitojen ratkaisemiseen.

Salmivalli, Christina & Laninga-Wijnen, Lydia & Malamut, Sarah T. & Garandeau, Claire F. 2021. Bullying Prevention in Adolescence: Solutions and New Challenges from the Past Decade. Viitattu 13.10.2024. <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdfdirect/10.1111/jora.12688>>

Siever, Larry J. 2008. Neurobiology of Aggression and Violence. Viitattu 2.10.2024. <<https://psychiatryonline.org/doi/10.1176/appi.ajp.2008.07111774>>

Siitala, Heli & Holma, Juha, Hallman-Keiskoski, Maria 2014. Henkisen, fyysisen ja seksuaalisen lähisuhdeväkivallan vaikutukset psykososiaaliseen hyvinvointiin. Tieteellinen artikkeli. Viitattu 10.5.2024. <https://www.researchgate.net/profile/Heli-Siitala/publication/261847970_Henkisen_fyysisen_ja_seksuaalisen_lahisuhdevakivallan_vaikutukset_psykososiaaliseen_hyvinvointiin_English_summary_Experiences_of_domestic_violence_and_connections_with_health_and_psychosocial_well-being/links/5714b30d08ae4ef7452918df/Henkisen-fyysisen-ja-seksuaalisen-laehisuhdevaekivallan-vaikutukset-psykososiaaliseen-hyvinvointiin-English-summary-Experiences-of-domestic-violence-and-connections-with-health-and-psychosocial-well.pdf>

Sosiaali- ja terveysministeriö 2019. Väkivallaton lapsuus. Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Viitattu 10.5.2024. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161899/STM_2019_27_J.pdf?sequence=4&isAllowed=y>

Sosiaali- ja terveysministeriö. Usein kysytyjä kysymyksiä lastensuojelusta Suomessa. Viitattu 20.6.2024. <<https://stm.fi/lastensuojelu/usein-kysytyja-kysymyksia-lastensuojelusta-suomessa>>

Sukhodolsky, Denis G. & Smith, Stephanie D. & McCauley, Spencer A. & Ibrahim, Karim & Piasecka, Justyna B. 2016. Behavioral Interventions for Anger, Irritability, and Aggression in Children and Adolescents. Viitattu 4.5.2024. <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4808268/>>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL 2023. Lasten ja nuorten hyvinvointi - Kouluterveyskysely 2023. Tytöistä yli kolmannes ja pojista joka viides kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi. Tilastoraportti. Viitattu 3.5.2024. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/147270/Lasten%20ja%20nuorten%20hyvinvointi%20Kouluterveyskysely%202023%20Tilastoraportti%2048_2023.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

University of Virginia 2018. The Comprehensive School Threat Assessment Guidelines. Research Project. Viitattu 30.10.2024. <<https://education.virginia.edu/research-initiatives/research-centers-labs/research-labs/youth-violence-project/school-threat-assessment/comprehensive-school-threat-assessment-guidelines>>

Virkki, Tuija 2007. The Art of Pacifying an Aggressive Client: 'Feminine' Skills and Preventing Violence in Caring Work. Viitattu 6.7.2024. <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1468-0432.2007.00365.x>>

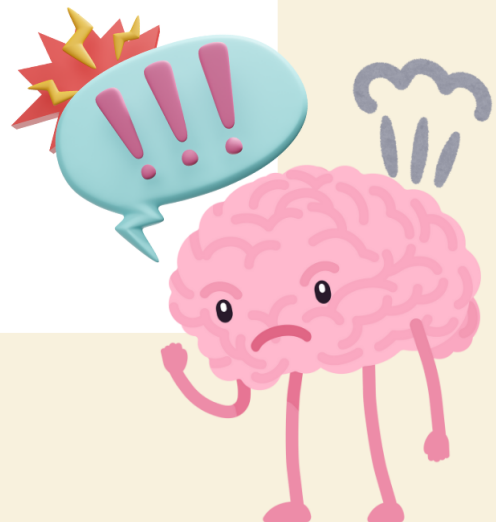
Virtanen, Marianna & Kivimäki, Mika & Luopa, Pauliina & Vahtera, Jussi & Elovainio, Marko & Jokela, Jukka & Pietikäinen, Minna 2009. Staff reports of psychosocial climate at school and adolescents' health, truancy and health education in Finland. Viitattu 20.6.2024<<https://academic.oup.com/eurpub/article-pdf/19/5/554/1371599/ckp032.pdf>>

Williford, Anne & Boulton, Aaron & Noland, Brian & Little, Todd D. & Salmivalli, Christina 2011. Effects of the KiVa Anti-bullying Program on Adolescents' Depression, Anxiety, and Perception of Peers. Viitattu 30.10.2024. <<https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/163986/Williford%20JACP.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>

Väkivaltaisen käytöksen varhaisen tunnistamisen ja puuttumisen opas

**Väkivaltaisen
käytöksen varhainen
tunnistus ja
puuttuminen
kouluissa**

OPAS

**Frühzeitige Erkennung
und Intervention bei
gewalttätigem
Verhalten an Schulen**

LEITFADEN

Laura Oksanen

Tämä opas on tehty opinnäytetyönä Helsingin Saksalaiselle koululle ja se käsittelee koulussa ilmenevän väkivallan varhaista tunnistamista ja siihen puuttumista. Työn tarkoituksena on luoda selkeä ja käytännönläheinen opas, joka auttaa kouluyhteisöä havaitsemaan ja ehkäisemään väkivaltaisia tilanteita mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Opas on suunniteltu palvelemaan sekä suomen- että saksankielistä kouluhenkilöstöä ja oppilaita ja se on siksi kaksikielinen.

Dieser Leitfaden wurde als Abschlussarbeit für die Deutsche Schule Helsinki geschrieben und befasst sich mit der Früherkennung und dem Eingreifen bei Gewalt an Schulen. Ziel ist es, einen klaren und praktischen Leitfaden zu erstellen, der die Schulgemeinschaft dabei unterstützt, Gewaltsituationen so früh wie möglich zu erkennen und zu verhindern. Der Leitfaden richtet sich sowohl an finnisch- als auch an deutschsprachiges Schulpersonal und Schüler und ist daher zweisprachig.

Sisällysluettelo

Johdanto	6
Aggressiivisuuden kehittymiseen vaikuttavat tekijät	8
Kouluväkivallan tunnistaminen	10
Vastuut	12
Milloin yhteys poliisiin?	14
Milloin pitää tehdä rikosilmoitus?	16
Milloin lastensuojeluilmoitus?	18
Väkivallan ennaltaehkäisy	20-22
Olellaiset huomiot	24
Lähteet	26

Inhaltsübersicht

Einleitung	7
Faktoren, die die Entwicklung von Aggression beeinflussen	9
Erkennen von Gewalt an Schulen	11
Verantwortungen	13
Wann sollte man die Polizei kontaktieren?	15
Wann sollte man ein Strafverfahren melden?	17
Wann sollte man sich an den Kinderschutz wenden?	19
Prävention von Gewalt	21-23
Wichtige Bemerkungen	25
Quellen	26

Johdanto

Väkivaltainen käyttäytyminen on ilmiö, joka voi ilmetä eri tavoin kouluyhteisössä, kuten fyysisenä väkivaltana, verbaalisena uhkailuna tai sosiaalisena syrjintänä. Kiusaaminen, häirintä ja väkivalta voivat ilmetä monin eri tavoin ja ne ovat monimutkaisia ilmiöitä, jotka usein myös liittyvät toisiinsa (Helsingin kaupungin kiusaamisen vastainen ohjelma KVO13). Tässä oppaassa käytetään termiä **kouluväkivalta** kattamaan kaikki nämä ilmiöt, jotta vältetään toistolta.

Väkivaltainen käyttäytyminen voi olla seurausta monista tekijöistä, kuten oppilaan henkilökohtaisista haasteista, perhetilanteesta tai ryhmädynamiikasta (Riihonen ja Koskinen 2020). Näiden tekijöiden tunnistaminen ja ymmärtäminen vaatii sensitiivisyyttä ja ammattitaitoa. Varhainen puuttuminen on tehokkain tapa estää väkivallan kärjistyminen. Kun koulut tunnistavat väkivaltaisen käyttäytymisen merkit ajoissa, he voivat ottaa käyttöön toimenpiteitä, jotka vähentävät riskiä tilanteen eskaloitumiselle. On tärkeää, että väkivaltaisen käyttäytymisen ehkäisy nähdään yhteisöllisenä tehtävänä, johon osallistuvat niin oppilaat, opettajat, vanhemmat kuin koulun muu henkilökunta. Vain yhdessä toimien voidaan luoda kouluyhteisö, jossa jokainen tuntee olonsa turvalliseksi ja jossa väkivaltaiselle käyttäytymiselle ei ole sijaa. (Turkka ja Saarholm 2021).

Einleitung

Gewalttätiges Verhalten ist ein Phänomen, das sich auf unterschiedliche Weise in der Schulgemeinschaft äußern kann, z. B. durch körperliche Gewalt, verbale Drohungen oder soziale Diskriminierung. Mobbing, Belästigung und Gewalt können viele verschiedene Formen annehmen und sind komplexe Phänomene, die oft miteinander verbunden sind (Anti-Mobbing-Programm der Stadt Helsinki KVO13). Um Wiederholungen zu vermeiden, wird in diesem Leitfaden der Begriff „**Gewalt in der Schule**“ verwendet, um all diese Phänomene abzudecken.

Gewalttätiges Verhalten kann das Ergebnis vieler Faktoren sein, wie z.B. die persönlichen Herausforderungen des Schülers, die familiäre Situation oder die Gruppendynamik (Riihonen & Koskinen 2020). Das Erkennen und Verstehen dieser Faktoren erfordert Sensibilität und Professionalität. Ein frühzeitiges Eingreifen ist der wirksamste Weg, um eine Eskalation von Gewalt zu verhindern. Wenn Schulen die Anzeichen für gewalttätiges Verhalten rechtzeitig erkennen, können sie entsprechende Vorkehrungen treffen, um das Risiko einer Eskalation zu verringern. Es ist wichtig, dass die Vorbeugung von gewalttätigem Verhalten als Gemeinschaftsaufgabe betrachtet wird, an der sich SchülerInnen, LehrerInnen, Eltern und anderes Schulpersonal beteiligen. Nur wenn wir zusammenarbeiten, können wir eine Schulgemeinschaft schaffen, in der sich alle sicher fühlen und in der es keinen Platz für gewalttätiges Verhalten gibt (Turkka & Saarholm 2021).

Aggressiivisuuden kehittymiseen vaikuttavat tekijät

Lasten uhmakas käytös alkaa yleensä 1–1,5 vuoden iässä ja saavuttaa huippunsa 2–3 vuoden ikäisenä, jolloin lapsen itsetietoisuus kehittyy ja hän alkaa ymmärtää itsensä erilliseksi huoltajastaan. Tätä vaihetta kutsutaan uhmaiäksi, mutta se ei kuitenkaan ennakoiki tulevaa aggressiivisuutta. Myöhempi aggressiivinen käytös liittyy usein moniin tekijöihin, kuten lapsen persoonallisuuteen ja vanhempien kasvatustapoihin. (Ahonen, Pulkkinen & Ruopila 2023). Käytöshäiriöiden ja aggression taustalla on monimutkainen yhdistelmä perimää, neurobiologisia ominaisuuksia, ympäristötekijöitä ja vanhempien sosiaalista vuorovaikutusta. Raskauden aikaiset riskitekijät, kuten alkoholin ja tupakan käyttö, lisäävät merkittävästi käytöshäiriöiden riskiä, erityisesti jos näihin liittyy vanhempien masennus, stressi tai väkivalta. (Carrasco, Delgado & Holgado-Tello 2020). Kasvatus on ratkaisevassa asemassa lasten kehityksessä. Sensitiivinen ja lämmin vanhemmuus, joka huomioi lapsen tarpeet ja tunteet tukee lapsen sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen kehittymistä. Taas ankara tai väkivaltainen kasvatus voi lisätä lapsen aggressiivisuutta ja vähentää empatiakykyä. (Liu ym. 2022). Positiivinen vanhemmuus, jossa yhdistyvät lapsen tarpeiden huomiointi sekä selkeät rajat, edistävät lapsen tervettä kehitystä ja ehkäisee ongelmakäyttäytymistä. Tällaista vanhemmuutta luonnehtii kyky reagoida lapsen tunteisiin, kunnioittaa lapsen autonomian tarvetta ja ylläpitää lämmin suhde, mikä vahvistaa lapsen kykyä hallita käyttäytymistään ja tunteitaan. (Prime ym. 2023).

Faktoren, die die Entwicklung von Aggression beeinflussen

Das defensive Verhalten von Kindern beginnt in der Regel im Alter von 1 bis 1,5 Jahren und erreicht seinen Höhepunkt im Alter von 2 bis 3 Jahren, wenn sie ein Selbstbewusstsein entwickeln und beginnen, sich als von ihrer Bezugsperson getrennt zu verstehen. Diese Phase wird als defensiv bezeichnet, ist aber kein Vorzeichen für spätere Aggressionen. Späteres aggressives Verhalten hängt oft mit vielen Faktoren zusammen, wie der Persönlichkeit des Kindes und dem Erziehungsstil der Erziehungsberechtigten (Ahonen, Pulkkinen & Ruopila 2023). Verhaltensstörungen und Aggression werden durch eine komplexe Kombination aus genetischen Eigenschaften, neurobiologischen Merkmalen, Umweltfaktoren und der sozialen Interaktion der Erziehungsberechtigten verursacht. Risikofaktoren während der Schwangerschaft, wie Alkohol- und Tabakkonsum, erhöhen das Risiko einer Verhaltensstörung erheblich, insbesondere wenn sie mit Depressionen, Stress oder Gewalt der Erziehungsberechtigten verbunden sind (Carrasco, Delgado & Holgado-Tello 2020). Die Erziehung spielt eine entscheidende Rolle für die Entwicklung von Kindern. Eine einfühlsame und warmherzige Erziehung, die die Bedürfnisse und Gefühle des Kindes berücksichtigt, fördert die Entwicklung sozialer und emotionaler Fähigkeiten. Harte oder missbräuchliche Erziehung wiederum kann die Aggression eines Kindes steigern und sein Empathiegefühl schwächen (Liu et al. 2022). Eine positive Erziehung, die die Bedürfnisse des Kindes mit klaren Grenzen verbindet, fördert eine gesunde Entwicklung des Kindes und beugt Problemverhalten vor. Eine solche Erziehung zeichnet sich durch die Fähigkeit aus, auf die Gefühle des Kindes einzugehen, das Bedürfnis des Kindes nach Autonomie zu respektieren und eine warme Beziehung aufrechtzuerhalten, was die Fähigkeit des Kindes stärkt, sein Verhalten und seine Gefühle zu kontrollieren (Prime et al. 2023).

Kouluväkivallan tunnistaminen

Kiusaamisen ja väkivallan erottaminen voi olla vaikeaa, sillä kiusaamisen käsite on monimutkainen. Joidenkin mielestä olisi parempi puhua kouluväkivallasta, joka kattaa kaikki lasten ja nuorten kohtaaman väkivallan muodot myös sellaiset, jotka eivät täytä rikoksen määritelmää, mutta ovat silti vahingollisia, kuten ryhmästä poissulkeminen. **Kouluväkivalta voi koskea oppilaita ja aikuisia** sekä sitä esiintyy koulun alueella, koulumatkoilla tai koulun tapahtumissa. (Miller 2023). Tietty riskiryhmät, kuten vammaiset, vähemmistöryhmiin kuuluvat ja pakolaistaustaiset ovat erityisen alttiita kiusaamiselle. Kiusaamiseen liittyvät riskitekijät ovat muun muassa ADHD, sukupuoli (mies), päihteiden käyttö ja alhainen itsehillintä, kun taas suojaavia tekijöitä ovat positiivinen asenne koulua kohtaan, hyvät sosiaaliset suhteet sekä vanhempien tuki. (Turkka & Saarholm 2021: 64–66). Kiusaaminen voi olla joko suoraa tai epäsuoraa. Suora kiusaaminen tapahtuu uhrin läsnä ollessa. Epäsuora kiusaaminen puolestaan tapahtuu ilman uhrin läsnäoloa, esimerkiksi ryhmästä eristämisen tai huhujen levittämisen muodossa. Verkossa tapahtuvaa kiusaaminen on yleistynyt ja vaikka se on harvinaisempi koulukiusaamisen muoto, niin lähes kaikki verkossa kiusatut kokevat myös muita kiusaamisen muotoja. Yleisimpiä kiusaamisen muotoja ovat sanallinen loukkaaminen ja julkinen häpäisy. Fyysinen väkivalta on yleisempää nuoremmilla oppilailla. (Miller 2023). Kouluväkivallalla on merkittäviä psykososiaalisia vaikutuksia oppilaisiin, heikentäen heidän mielenterveyttään, akateemista suoritustaan ja sosiaalisia suhteitaan. Väkivalta voi johtaa ahdistukseen, masennukseen ja traumaperäiseen stressiin, mikä vaikeuttaa oppimista ja voi aiheuttaa syrjäytymistä. (Virtanen ym. 2009.)

Erkennung von Gewalt an Schulen

Die Unterscheidung zwischen Mobbing und Gewalt kann schwierig sein, da das Konzept von Mobbing komplex ist. Einige argumentieren, dass es besser wäre, von schulischer Gewalt zu sprechen, da diese alle Formen von Gewalt, mit denen Kinder und Jugendliche konfrontiert werden, umfasst, einschließlich solcher, die nicht der Definition eines Straftates entsprechen, aber dennoch schädlich sind, wie beispielsweise der Ausschluss aus einer Gruppe. **An schulischer Gewalt können SchülerInnen und Erwachsene beteiligt sein**, und sie findet auf dem Schulgelände, auf Klassenfahrten oder bei Schulveranstaltungen statt (Miller 2023). Bestimmte Risikogruppen, wie Menschen mit Behinderungen, Migranten und Flüchtlinge, sind besonders anfällig für Mobbing. Zu den Risikofaktoren für Mobbing gehören ADHS, Geschlecht (männlich), Substanzmissbrauch und geringe Selbstkontrolle, während zu den Schutzfaktoren eine positive Einstellung zur Schule, gute soziale Beziehungen und elterliche Unterstützung gehören (Turkka & Saarholm 2021: 64-66). Mobbing kann entweder direkt oder indirekt sein. Direktes Mobbing findet in Anwesenheit des Betroffenen statt. Indirektes Mobbing hingegen findet ohne die Anwesenheit des Betroffenen statt, z. B. durch die Isolierung des Betroffenen von der Gruppe oder die Verbreitung von Gerüchten. Online-Mobbing kommt immer häufiger vor, und obwohl es sich dabei um eine weniger verbreitete Form des Mobbings handelt, erleben fast alle Personen, die online gemobbt werden, auch andere Formen des Mobbings. Die häufigsten Formen von Mobbing sind verbale Beleidigungen und öffentliche Demütigungen. Körperliche Gewalt ist bei jüngeren Schüler/innen häufiger vorhanden (Miller 2023). Gewalt in der Schule hat bedeutende psychosoziale Auswirkungen auf die SchülerInnen und beeinträchtigt ihre psychische Gesundheit, ihre schulischen Leistungen und ihre sozialen Beziehungen. Gewalt kann zu Angstzuständen, Depressionen und posttraumatischem Stress führen, was das Lernen erschwert und zu Ausgrenzung führen kann (Virtanen et al. 2009).

Vastuut

Kaikilla koulun aikuisilla on velvollisuus puuttua kiusaamiseen. Kiusaaminen, häirintä tai väkivalta, joka havaitaan tai tulee muuten ilmi **on käsiteltävä välittömästi**. Koulutuksen tai opetuksen järjestäjä eli yksikön johtaja, vastaa opiskelijoiden turvallisesta oppimisympäristöstä. Kuitenkin jokaisella aikuisella oppilaitoksessa on velvollisuus puuttua kiusaamistilanteisiin. Kiusaamisen vastainen toiminta on tehokkaampaa, kun toimintamallit ovat selkeitä ja kaikki noudattavat samoja periaatteita. Kaikkien osapuolten – henkilöstön, oppilaiden ja huoltajien – on tunnettava vastuut ja toimintatavat. Kun säännöt ja niiden seuraukset ovat selkeitä, ne lisäävät oppilaiden turvallisuuden ja ennustettavuuden tunnetta. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta ja turvallisuudesta vapaa-ajalla. Kiusaamista voi tapahtua myös koulun ulkopuolella, tällöin ensisijainen vastuu on vanhemmilla lapsen turvallisuudesta. Olisi tärkeää, että huoltajat kertovat koululle, jos kiusaamista ilmenee vapaa-ajalla. Näin tilannetta on helpompi seurata sekä siihen puuttua myös oppilaitoksessa. Siksi varhainen yhteistyö ja tiedonvaihto huoltajien kanssa on erityisen tärkeää. (Helsingin kaupungin kiusaamisen vastainen ohjelma KVO13).

Verantwortungen

Alle Erwachsenen in der Schule haben die Pflicht, bei Mobbing einzugreifen. Mobbing, Belästigung oder Gewalt, die beobachtet werden oder auf andere Weise bekannt werden, **müssen sofort behandelt werden**. Der Anbieter der allgemeinen oder beruflichen Bildung, d. h. der Leiter der Einheit, ist für ein sicheres Lernumfeld für die Schüler/innen verantwortlich. Allerdings ist jeder Erwachsene in der Einrichtung dafür verantwortlich, in Mobbing-Situationen einzugreifen. Anti-Mobbing-Maßnahmen sind effektiver, wenn die Richtlinien klar sind und alle dieselben Grundsätze befolgen. Alle Beteiligten - Mitarbeiter, SchülerInnen und BetreuerInnen - müssen ihre Verantwortlichkeiten und Vorgehensweisen kennen. Wenn die Regeln und ihre Konsequenzen klar sind, erhöhen sie das Gefühl der Sicherheit und Vorhersehbarkeit bei den SchülerInnen. Die Erziehungsberechtigten tragen die Hauptverantwortung für die Erziehung und die Sicherheit ihrer Kinder in deren Freizeit. Mobbing kann auch außerhalb der Schule auftreten; in diesem Fall tragen die Erziehungsberechtigten die Hauptverantwortung für die Sicherheit ihres Kindes. Es wäre wichtig, dass die Erziehungsberechtigten die Schule informieren, wenn Mobbing in der Freizeit auftritt. Dies erleichtert die Aufsicht und das Eingreifen in der Schule. Eine frühzeitige Zusammenarbeit und ein Informationsaustausch mit den Erziehungsberechtigten ist daher besonders wichtig (Anti-Mobbing-Programm der Stadt Helsinki KVO13).

Milloin yhteys poliisiin?

Hätätapaukset: 112

- Turvallisuutta, henkeä tai terveyttä uhkaavat tilanteet
- Kouluun kohdistuvat uhkaukset ja muut uhkaukset sekä uhkaavat tilanteet
- Omaisuusrikokset kuten varkaus, ym.

Ei-kiireelliset tilanteet:

- Pitkittänyt ja vakava kiusaaminen tai häiriö
- Päihteiden käyttö tai niiden välittäminen
- Radikalisoituminen
- Jengiytyminen

Wann sollte man die Polizei kontaktieren?

Notfallsituationen: 112

- Situationen, in denen Sicherheit, Leben oder Gesundheit bedroht sind
- Drohungen und andere bedrohliche Situationen gegen die Schule oder die Schulgemeinschaft
- Straftaten gegen Eigentum wie Diebstahl usw.

Nicht dringende Situationen:

- Anhaltendes und schweres Mobbing oder Belästigungen
- Gebrauch oder Weitergabe von Suchtmitteln
- Radikalisierung
- Organisierte Kriminalität

Milloin pitää tehdä rikosilmoitus?

Henkilöllä on velvollisuus tehdä rikosilmoitus salassapidosta huolimatta, mikäli saa tiedon lapseen kohdistuvasta seksuaalirikoksesta tai tietyistä henkeen ja/tai terveyteen kohdistuvista rikoksista. Tietyillä henkeen ja terveyteen kohdistuvilla rikoksilla tarkoitetaan rikoslain 21 luvussa rikoksena rangaistavaksi säädettyjä tekoja, joista enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Ilmoitusvelvollisuuteen ei vaikuta rikoksen epäilyllä ikä eli myös alle 15-vuotiaan tekemistä ilmoitusvelvollisuuden alaisista rikollisista teoista on ilmoitettava. On tärkeää muistaa, että poliisiin lisäksi tulee ilmoittaa asiasta myös lastensuojeluun. Ilmoitusvelvollisuuden alainen rikos on esim. pahoinpitely. Jos et ole varma, voit konsultoida anonyymisti poliisia.

Ilmoittaminen kielletyistä aineista ja esineistä:
Teräaseet, lyömäaseet, leikkipyssyt, kemikaalit tai muita vaaralliseksi katsottavia esineitä tai aineita.
Huumausaineet, huumaavat lääkeaineet, patruunoiden hallussapito ilman lupaa tai reseptiä on kiellettyä.

Wann sollte man ein Strafverfahren melden?

Eine Person ist unabhängig von der Schweigepflicht verpflichtet, eine Straftat zu melden, wenn sie von einem Sexualverbrechen an einem Kind oder bestimmten Straftaten gegen das Leben und/oder die Gesundheit erfährt. Bestimmte Straftaten gegen das Leben und die Gesundheit sind Straftaten, die nach Kapitel 21 des Strafgesetzes mit einer Höchststrafe von mindestens zwei Jahren Haft bestraft werden.

Das Alter des Verdächtigen hat keinen Einfluss auf die Meldepflicht, d.h. Straftaten, die der Meldepflicht unterliegen, müssen auch gemeldet werden, wenn sie von einer Person unter 15 Jahren begangen wurden. Dabei ist zu beachten, dass neben der Polizei auch die Kinderschutzdienste informiert werden müssen. Ein Beispiel für eine meldepflichtige Straftat ist zum Beispiel Körperverletzung. Wenn man sich nicht sicher ist, kann man sich auch anonym bei der Polizei beraten lassen.

Meldung von verbotenen Substanzen und Gegenständen:

Stichwaffen, Schlagwaffen, Spielzeugwaffen, Chemikalien oder andere als gefährlich eingestufte Gegenstände oder Substanzen.

Drogen, Rauschmittel, der Besitz von Patronen ohne Lizenz oder Rezept ist verboten.

Milloin lastensuojeluilmoitus?

Silloin kun herää tunne, että lapsen/nuoren lastensuojelu tarve tulisi selvittää pitää tehdä lastensuojeluilmoitus. Vaikka lapsi/nuori olisi jo lastensuojelun asiakas, tulee ilmoitus silti tehdä. Ilmoituksen tulee tehdä se henkilö, kenellä huoli herää. Lastensuojelua voi myös konsultoida anonyymisti, mikäli on epävarma. **Lastensuojelu ilmoituksen voi tehdä aina, jos on huolissaan lapsesta/nuoresta.**

Hoidon ja huolenpidon tarve:

- Tarpeiden laiminlyönti
- Heitteillejättö
- Puutteet hoidossa ja huolenpidossa
- Kouluakäymättömyys
- Vakavat perheen väliset haasteet

Olosuhteet jotka vaarantavat kehitystä:

- Eri väkivallan muodot
- Perheen päihde- ja mielenterveysongelmat
- Asunnottomuus
- Vakavat taloudelliset ongelmat
- Vanhemman jaksattomuus

Oma toiminta:

- Päihteet
- Rikoksilla oireilu
- Väkivalta
- Käytös joka vaarantaa itseään tai muita

Wann sollte man sich an den Kinderschutz wenden?

Wenn man der Meinung ist, dass der Kinderschutzbedarf des Kindes/Jugendlichen geprüft werden sollte, sollte man eine Kinderschutzmeldung machen. Auch wenn das Kind/ der/die Jugendliche bereits unter Kinderschutz steht, sollte eine Meldung gemacht werden. Die Meldung muss von der Person gemacht werden, die die Sorge hat. Der Kinderschutz kann im Zweifelsfall auch anonym um Rat gefragt werden. **Eine Kinderschutzmeldung kann immer dann gemacht werden, wenn man sich Sorgen um das Kind/den Jugendlichen macht.**

Bedarf an Pflege und Fürsorge:

- Vernachlässigung der Bedürfnisse
 - Verwahrlosung
- Mangelnde Pflege und Zuwendung
 - Vernachlässigung der Schule
- Ernsthaftige Herausforderungen in der Familie

Bedingungen, die die Entwicklung gefährden:

- Verschiedene Formen von Gewalt
- Drogenmissbrauch und psychische Probleme in der Familie
 - Wohnungslosigkeit
- Ernste finanzielle Probleme
- Überforderung von Eltern

Eigene Handlungen:

- Suchtmittel
- Kriminalität
 - Gewalt
- Verhalten, das sich selbst oder andere gefährdet

Väkivallan ennaltaehkäisy

**Oppilaiden säännöllinen hyvinvoinnin
seuraaminen**

Oppilaiden ystävällinen ja arvostava kohtaaminen

**Jatkuva ryhmäytyminen ja yhteenkuuluvuuden
vahvistaminen**

**Riittävä tunne- ja vuorovaikutustaitojen
harjoittelu**

**Yhteisöllinen opiskeluhoito turvallisuutta
vahvistamaan hyvinvointityöhön**

**Mahdollisuus riittävään yksilölliseen
opiskeluhoitoon**

Prävention von Gewalt

**Regelmäßige Beobachtung über das
Wohlbefinden von Schülern/innen**

**Freundlicher und respektvoller Umgang mit
Schülern/innen**

**Ständige Stärkung des Zusammenhalts und der
Zusammenarbeit**

**Ausreichende Ausbildung von emotionalen und
kommunikativen Fähigkeiten**

**Gemeinschaftliche Schülerbetreuung für das Stärken
von Wohlbefinden der Sicherheit**

**Zugang zur ausreichender individueller
Unterstützung**

Väkivallan ennaltaehkäisy

Kiusaaminen liittyy usein monimutkaisiin sosiaalisiin tekijöihin ja kiusaajat saavat usein sosiaalista hyväksyntää, mikä vaikeuttaa perinteisten strategioiden toimivuutta.

Väkivaltaisen käyttäytymisen ennakointiyritykset varoitusmerkkien avulla ovat olleet pääosin epäonnistuneita ja siksi tutkija Dewey Cornell suosittelee uhka-arviointiin keskittymistä. Cornellin kehittämä Virginian koulujen VSTAG-malli on osoittautunut tehokkaaksi kouluväkivallan vähentämisessä. Malli korostaa uhkien tunnistamista ja niihin reagoimista sekä ennaltaehkäisyä. Ohimenevien uhkausten osalta asia voidaan usein ratkaista keskustelemalla oppilaan kanssa, minkä jälkeen voidaan aloittaa sovitteluprosessi, kuten anteeksipyyntö tai neuvonta. Vakavissa uhkauksissa tarvitaan enemmän toimenpiteitä, kuten suojatoimenpiteitä mahdollisille uhreille ja uhkauksen tehneen oppilaan tarkempaa seurantaa. Keskittymällä väkivallan uhkien taustalla oleviin syihin ja tarjoamalla tukea vaikeuksissa oleville oppilaille koulut voivat ehkäistä väkivaltaa tehokkaammin. Väkivallan uhkien arviointi parantaa koulujen turvallisuutta, vähentää koulusta poistamista sekä koulusta erottamista ja edistää myönteisempää kouluilmapiiriä. **Jotta uhka-arviointi saavuttaisi täyden potentiaalinsa, koulujen on kuitenkin investoitava tarvittaviin resursseihin ja koulutukseen sen tehokkaan täytäntöönpanon varmistamiseksi.** (Cornell 2020.)

Prävention von Gewalt

Mobbing hängt oft mit komplexen sozialen Faktoren zusammen, und Täter gewinnen oft soziale Akzeptanz, so dass herkömmliche Strategien nur wenig Erfolg haben. Versuche, gewalttätiges Verhalten anhand von Warnzeichen vorherzusagen, waren weitgehend erfolglos. Deshalb empfiehlt der Forscher Dewey Cornell, sich auf die Bedrohungsbewertung zu konzentrieren. Das von Cornell entwickelte VSTAG-Modell für Schulen in Virginia hat sich bei der Reduzierung von Gewalt an Schulen als wirksam erwiesen. Der Schwerpunkt dieses Modells liegt auf der Erkennung von Bedrohungen, der Reaktion darauf und der Prävention. Bei vorübergehenden Bedrohungen kann das Problem oft durch ein Gespräch mit den SchülerInnen gelöst werden, gefolgt von einem Vermittlungsverfahren wie einer Entschuldigung oder einer Beratung. Bei ernsthafteren Drohungen sind weitere Maßnahmen erforderlich, z. B. Schutzmaßnahmen für potenzielle Opfer und eine genauere Beobachtung des Täters/der Täterin. Indem sie sich auf die Ursachen von Gewaltandrohungen konzentrieren und SchülerInnen in Schwierigkeiten Unterstützung bieten, können Schulen Gewalt wirksamer verhindern. Die Einschätzung von Gewaltandrohungen verbessert die Sicherheit in der Schule, verringert die Zahl der Suspendierungen und Schulverweise und fördert ein positives Schulklima. **Damit die Bedrohungsbewertung ihr volles Potenzial erreichen kann, muss jedoch in die notwendigen Ressourcen und Schulungen investiert werden, um ihre wirksame Umsetzung zu gewährleisten** (Cornell 2020).

Olennaiset huomiot

Usein väkivaltaisen
käyttäytymisen taustalla
on keinottomuutta

Myönteisen käytöksen
huomaaminen ja
vahvistaminen on
toimiva tapa vaikuttaa
toisen käytökseen

Koulun ja kodin
välinen yhteistyö
on tärkeää

Tunne- ja
vuorovaikutustaitoja
voi opetella

Suunnitelmat tukevat
turvallisuuutta
kouluympäristöissä

Wichtige Bemerkungen

Häufig ist gewalttätiges Verhalten
dadurch motiviert, dass es keine
anderen Handlungsmöglichkeiten gibt.

Zusammenarbeit
zwischen Schule
und Elternhaus ist
wichtig

Positives Verhalten zu
bemerken und zu
verstärken ist ein
wirksames Mittel, um
das Verhalten anderer
zu beeinflussen

Pläne unterstützen die
Sicherheit im Schulumfeld

Emotionale und
kommunikative
Fähigkeiten können
gelernt werden

Lähteet/Quellen

- Mielenterveystalo <<https://www.mielenterveystalo.fi/fi/aggressio-vakivalta/lapsen-vakivaltainen-kaytos>>
- Kiusaamisen vastainen toiminta peruskouluissa. Helsingin kaupunki kvo13 <<https://www.hel.fi/fi/kasvatus-ja-koulutus/perusopetus/tukea-oppimiseen-ja-hyvinvointiin/kiusaamisen-vastainen-toiminta-peruskouluissa>>
- Carrasco, Miguel A. & Delgado, Begona & Holgado-Tello, Francisco Pablo 2020. Children's Temperament: A Bridge between Mother's Parenting and Aggression. <<https://www.mdpi.com/1660-4601/17/17/6382>>
- Cornell, Dewey G. 2020. Threat Assessment For School Violence Prevention. <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/am-pdf/10.1111/1745-9133.12471>>
- Koskinen, Minna & Riihonen, Riikka 2020. Kuinka kiukku kesytetään? Lasten aggressiokasvatus.
- Liu, Bowen & Yang, Yuhua & Cai, Tingting & Zhu, Mengjuan & Chen, Tao & Xiang, Jinjing 2022. Harsh Parenting and Children's Aggressive Behavior: A Moderated Mediation Model. <<https://www.mdpi.com/1660-4601/19/4/2403>>
- Prime, Heather & Andrews, Krysta & Markwell, Alexandra & Gonzalez, Magdalena Janus & Tricco, Andrea C. & Benett, Teresa & Atkinson, Leslie 2023. Postive Parenting and Early Childhood Cognition: A Systematic Review and Meta-Analysis of Randomized Controlled Trials. <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC10123053/>>
- Saarholm, Julia & Turkka, Heikki 2021. Lasten ja nuorten konfliktit. Opas haastavien ristiriitojen ratkaisemiseen.
- Thomas W., Miller 2023. School Violence and Primary Prevention. E-kirja.
- Pulkkinen, Lea & Ahonen, Timo & Ruopila, Isto 2023. Ihmisen psykologinen kehitys.
- Virtanen, Marianna & Kivimäki, Mika & Luopa, Pauliina & Vahtera, Jussi & Elovainio, Marko & Jokela, Jukka & Pietikäinen, Minna 2009. Staff reports of psychosocial climate at school and adolescents' health, truancy and health education in Finland. <<https://academic.oup.com/eurpub/article-pdf/19/5/554/1371599/ckp032.pdf>>

